Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 262 (10554) | 1977 чылдың ноябрь 5, суббота | 1925 чылда үнелеп леттинген | Өртээ 2 кеп.

Бистиң Төрээн чуртувус—Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

Коммунизм тургузукчузу — маадырлыг совет улус делгерезин!

Улуг Ленинниң партиязы—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!

СОВЕТ УЛУСКА

Эргим эштер!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Дээди Соведи болгаш Совет чазак Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдарлыг алдан чыл оюнуң хүнүнде эргим ада-чурттчуларывыс, силерге, Улуг байырлал-биле холбаштыр чылыы-биле, чүректің ханызындан байыр чедирбишаан, ажыл-ижиңерге, өөредилгеңерге, шериг албаны эрттиреринге чаа-чаа чогаадыкчы чедиишкиннерлиг, амыдыралчуртталгаңарга өөрүшкүлүг болгаш аас-кежиктиг болуруңарны күзеп тур!

Совет улус Октябрьның юбилейин политикитиг болгаш күш-ажылчы канчаар-даа аажок улуг өскүрлүүшкүннүң байдалында, хостуг күш-ажылдың, социализмнің бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгелериниң байырлалы кылдыр көрүп утпуп турар-дыр. Бүдүрүлгениң муң-муң коллективтери, миллион-миллион ажылчы чоннар беш чылдың ийи чылының даалгазын 1977 чылдың ноябрь 7-ге чедир күүседипкен. Күш-ажылдың маадырларынга, беш чылдың гвардейжилеринге алдар болгаш хүндү!

1917 чылдың октябрьда Россияның ажылчыннары болгаш тараачыннары революстуг үзелдің болгаш ажыл-чорудулганың шылгарангай генийи В. И. Ленинге баштаткан Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле дарлакчыларның тергиидээшкинин дүжүр октаан болгаш эрге-чагырганы боттарының холунга алганнар. Октябрь революциязы бистиң Төрээн чуруттың салым-хуузун үндезини-биле өскерткен болгаш кижи төрелгетенниң хөгжүлдезинде чаа, коммунистиг үечаданың эгелээнин чарлап, дыңнаткан. Ажы-дүңма социалистиг чурттарның улустары, буруңгаар депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен Октябрьның алдан чылын бистиң-биле кады демдеглеп турар.

Революцияның болгаш хамааты дайынының чалбыыштыг чылдарында, социалистиг тургузуушкүннүң үезинде, фашизмге удур кадыг-дошкун сегиржип алыышкыннарга-даа совет кижилер коммунизмнің хөрээнге кызыгаар чокка бердингенин, деңнээр чүве чок эрес-маадырлыын, патриотизмни болгаш интернационализмни бедии-биле үнелеп көөрүн көргүскеннер. Революцияның маадырларының, беш чылдарның шалыпчыларының, Ада-чурттың эрес-дидим камгалакчыларының, улустың чечектелиишкини, хостуг чоруу болгаш аас-кежии дээш боттарының күжүн болгаш амы-тынын-даа харам чокка берген бүгү кижилерниң маадырлыг чоруктары төөгүге мөңгези-биле артар.

Күчүлүг күрүне—Совет Социалистиг Республикалар Эвилели совет кижилерниң маадырлыг демисели болгаш могаг чок ажыл-ижи-биле тургустунган. Күчүлүг, план ёзугаар өзүп турар экономикалыг, улустың чаагай чоруу болгаш культуразы, бүгү аңгыларның болгаш социал бөлүктерниң социал-политикитиг база идейлиг чаңгыс эви чайгылыш чокка өскүрлүп турар, нацияларның болгаш биче улустарның бүзүлбас найыралдыг ниитилели, күш-ажылдың кижилериниң ёзулуг хосталгазының ниитилели тургустунган.

Делегейде эң-не баштай тургустунган социалистиг бүгү улусчу күрүненің Үндезин Хоойлузу—ССРЭ Конституциязында чурттың чедиишкиннерин хоойлу ёзугаар быжыглап көргүскен. «Чаа Конституция—ол дээрге Совет күрүненің бүгү алдан чылдарда хөгжүлдезинің мөөнеттинген түңнели деп чугаалап болур. Октябрьның чарлаан идеялары, Ленинниң чагыглары амыдыралда чедиишкинниг боттанып турарының дугайын ол чайыннанчаа-биле хөречилеп турар» — деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев чугаалаан. Конституция бистиң чурттың ажылчыннарының, тараачыннарының, интеллигенциязының, бүгү нацияларының болгаш биче улустарының ажылчы чоннарының тура соруун болгаш эрге-ажыктарын илередип турар. Ол коммунизм тургузуушкүнүнүң үе-чадазының ёзулуг манифези боп турар.

Бистиң улузувус Конституцияны чаңгыс үн-биле түүлдүг деп көргеш, Совет күрүненин, Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы-даа политиказын, СЭКП Төп Комитединиң, улуг ленинчи хөректің шынчы уламчылакчызы, тайбың болгаш социал депшилге дээш шылгарангай демиселчи эш Л. И. Брежневке баштаткан оон Политбюрозунуң эчис сорулгалыг, үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазын долузу-биле, бүрүн деткиирин чаа күш-биле бадытыаннар.

Бистиң чурт Октябрьның хөрээн үргүлчүлеп, партияның ленинчи угланыышкынын боттандырып чорутпушаан, ниитилел амыдыралының бүгү адыларынга шылгарангай чедиишкиннерни чедип алган. Сөөлгү он чылдар иштинде чурттың үлетпүр күчүзү ийи катап улгаткан, көдээ ажыл-агый чаа деңнелче көдүрүлген, улустың амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели улуу-биле бедээн.

Совет ниитилелдің бүгү амыдыралы СЭКП-ниң XXV съездизиниң сорук киирикчи салдары-биле чоруп турар. Совет улус буруңгаар ханы бүзүрелдиг көдүрлүүшкүн-биле көрүп турар. Төөгүге канчаар-даа аажок улуг үжүр-дузалыг сорулга чедиишкинниг хөгжүп турар—коммунизмниң материал-техникитиг баазазы тургустунуп, ниитилелдің социалистиг харылзаалары улам сайзыраңгайжып, ниитилел кежигүннериниң бүгү талалыг хөгжүүрүнге таарымчалыг байдалдар экижип турар.

Бистиң партиявыс марксизм-ленинизмниң өлүм чок өөрединиң удуртулга болдуруп, ону улам хөгжүтпүшаан, келир үеже орукту бүзүрелди-биле салып турар. Бистер Ленинниң тугунуң адаа-биле, партияның удуртулгазы-биле чорааш, сайзырангай социалистиг ниитилелди туоргускан болгаш коммунизмни тургузып турао болгаш тургузуп шыдаар-даа бис. Бистиң бүгү тиилелгелеривистің үнер дөзү, коммунизмниң бүрүн тиилелгезинің магадылалы—партия биле улустың бузулбас чаңгыс эви улам быжыгып турар!

Боттуг социализмнің дириг үлегер-чижээ Октябрь революциязы делегей төөгүзүнүң чорудулгазынга эң-не ханы салдарын чедирип турар. Бистиң-биле кады ажы-дүңма социалистиг чурттарның улустары чоруп турар. Делегей социализми амгы үениң күчүлүг күжү кылдыр хуулган болгаш улустарның хосталгазының, тайбың-ның болгаш улустар арызынга айыыл чок чоруктун хөрээнің чөленгиижи боп турар. Капиталга удур аңгыларның сегиржип алыышкыннарынга делегейнің ажылчын аңгызының ролю болгаш сырый каттыжыышкыны улам быжыгып турар. Ажылчы чоннарның демиселинің мурнуку одуруунда коммунистиг болгаш ажылчын партиялар чоруп турар. Империализмнің туруштарын суларатkан социализм ниитилелгелериниң байдалдарында национал-хосталгалыг шимчээшкиннериниң согуушкуннарындан колониалдыг кулданыышкын системазы буступ дүшкен, дыка хөй улустар ниитилелди социалистиг ёзу-биле чаартып тургузарының оруунче кирип турар. Октябрьның хөрээ улам-на хөй миллион, чаа-чаа революсчу демиселчилерни сорук киирип турар. Оон хөрээ чурттап база тиилеп турар, аңаа келир үе хамааржыр!

СЭКП болгаш Совет күрүне социализмниң акы-дүңма чурттары-биле кады революстуг, тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштерге деткидип алгаш, тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш, социал депшилге дээш чайгылыш чокка демисежип турар. Бистиң чуртка коммунизм тургузарынга, аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелериниң тайбың кожахелбээ догуннаарының ленинчи принциптерин боттандырарынга, делегейниң чаа дайынының айыылын баш удур болдурбазының таарымчалыг тайбын байдалды тургузар дээш моон соңгаар-даа эргежок чугула бүгү үүлдерни кылыр бис.

Бистер алдарлыг юбилей хүнүнде ажылчын аңгыны, колхозчу тараачыларны, улусчу интеллигенцияны, күш-ажылчы хөрээженнерни, Совет Чепсектиг Куштерниң эрес-маадырлыг дайынчыларын, бистиң аныяктарывысты моон-даа соңгаар Октябрьның хөрээн төлептии-биле үргүлчүлээринче, улуг Төрээн чурттың күчү-шыдалын, ССР Эвилелиниң улустарының найыралын база ажы-дүңмалышкы чоруун могаг чокка быжыглаарынче изии-биле кыйгырып тур бис!

Онгу беш чылдың планнарын чедиишкинниг күүседири дээш, бүдүрүлгениң ажыктының болгаш ажылдың шынарын бедидери дээш бүгү-улусчу социалистиг чарыштың түгүн амдаа бедии-биле көдүреринче кыйгырып тур бис!

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн соисаал чокка бедилип, эртем-техникитиг депшилгени дүргеделарын кызымаккай чедип алырынче бүдүрүлгениң мурнакчыларының дүржулгазын калбаа-биле шиңгээдип алырынче, черни, чиг-этти, оттуулар чүүлдү, электри энергиязын, металлды, дериг-херекселдерни, бүгү материалдарны, ажыл шагының минута бүрүзүн чептүг ажыглаары дээш демисежиринче бүгү ажылчы чоннарны кыйгырып тур бис!

Амыдыралдың социалистиг овур-хевирин быжыглап база хөгжүдеринче, совет кижи бүрүзү бедик идейлиг чоруксиз, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге, совет патриотизмге болгаш интернационализмге кижизидеринче бүгү хамаатыларны кыйгырып тур бис. ССРЭ Конституциязын чайгылыш чокка сагыыры, боттарының бүгү-улусчу күрүнезинин хөректеринге ажылчы чоннэрның улам-на калбаа-биле киржири, ниитилел мурнунга хамаатыларның эргелерин болгаш хүлээлгелерин, хосталгазын болгаш харыысалгазын ыяк холбаштырары — бистиң чаа-чаа тиилелгеривистің үндезини-дир.

Ленинчи Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан совет кижилер коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр дээрзинге быжыг бүзүрелин СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Соведи болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели илергейлеп тур!

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы делгерезин!

Тайбың болгаш улустар арызынга найыралы делгерезин!

Бистиң Төрээн чуртувус—Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

Коммунизм тургузукчузу—маадырлыг совет улус делгерезин!

Улуг Ленинниң партиязы—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ | ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ | ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ Г. МИС-БИЛЕ УЖУРАШКАНЫ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ноябрьның 3-те Кремльге Германияның Коммунистиг партиязының Даргазы Г. Мис-биле ужуражыышкынга киришкен.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов ужуражыышкынга киришкен.

Герберт Мис Германияның Коммунистиг партиязының эмгээзинден улуг байырлал—Улуг Октябрьның 60 чыл оюбиле холбаштыр Л. И. Брежневке бүгү совет кижилерге чылыг байырны чедирген. Коммунистиг тургузуушкунга, социалистиг демократияны хөгжүдеринге совет улустың чедиишкиннери, ССРЭ-ниң чаа Конституциязы таймык, демократия дээш, социал чөптүг чорук болгаш күш-ажылдың кижилеранге хосталга дээш демиселди чорудуп турар бүгү кижилерге улуг деткимче болгаш дузаламчы болуп турар деп, ол онзалан демдеглээн. Улус бүрүзү чаа ниитилелди бодунуң күзээнин ёзугаар тургузар болбайн аан. Ыпчалаажок сайзырангай социализмге орукту бир дугаарында салган Совет Эвилелиниң дуржулгазын таварылга бүрүзүнде өөшпес ужур-дузалыг болур дээрзинге ГФР-ниң коммунистери бүзүрен турар.

Германияның Коммунистиг партиязының Европага тайбының болгаш чавырлыышкынының хөрээ дээш, социал депшилге дээш, ГФР-ниң демократтыг күштеринче реакциның халдаашкынынга удур демисели-биле ханы эп-сеткил каттыштырылгазын улам ынай быжыглаары дээш, делегейнің чавырлыышкынын ханыладыры база чепсекти дүжүрери дээш демиселге оон ролюн бүгү хемчег-биле бедидери дээш туржуп турарын Л. И. Брежнев биле Г. Мис боттарының партияларының өөмээзиндеп илергеблээн.

Ужуражыышкын ажы-дүңма ийгиларлыг болгаш чүректің ханызындан хүндүлежиринің ёзузунга эрткен.

Делегейнің коммунистиг ишмчээшкиннинің интернационалисчи эп-сеткил каттыштырылгазын улам ынай быжыглаары дээш, делегейнің чавырлыышкынын ханыладыры база чепсекти дүжүрери дээш демиселге оон ролюн бүгү хемчег-биле бедидери дээш туржуп турарын Л. И. Брежнев биле Г. Мис боттарының партияларының өөмээзиндеп илергеблээн.

Л. И. Брежневтиң Э. Берлингуэр-биле ужуражыышканы

Ноябрь 3-те Кремльге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң Италияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Э. Берлингуэр-биле ужуражыышкыны болган. Ужуражыышкынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов олар киришкеннер.

Тоогүзүт болуушкун-биле—Улуг Октябрьның 60 чылы-биле болгаш чаа Конституцияны хүлээп алгаш-биле холбаштыр италия коммунистерниң эш Л. И. Брежневке, бүгү совет коммунистерге, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга чүректің ханызындан байыр чедиришкинин Э. Берлингуэр дамчыдын берген.

Италияның күш-ажылчы улузунуң социал-экономикитиг болгаш политикитиг эрге-ажыктарын камгалаар дээш, кризисти, инфляцияны, ажыл чок чорукту ажыр эртер дээш, социализмни чедип алырынче угланган демократтыг чаартылгаларның оруунга италия ниитилелди ханызы-биле чаартыр дээш италия коммунистерниң демиселиниң дугайын ИКП-ниң Чиңгине секретары дыңнаткан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, бүгү совет кижилер бүгүн, кажан кезээдегизи ышкаш, чурттуң чугула айтырыгларын шиитпирлээр дээш, Италияның социал депшилгези болгаш демократтыг чаартылгазы дээш, Европага тайбының болгаш чавырлыышкынның хөрээ дээш Италияның Компартиязының демисели-биле акы-дүңмалышкы эп-сеткил каттыштырылгазын илередип турар деп, Л. И. Брежнев онзалан демдеглээн.

Ужуражыышкын үезинде делегей байдалының чугула айтырыгларының талазы-биле санал-онал солчулгазы болган.

Бүгү улустарның эрге-ажыктарынга долузу-биле дүгжүп турар дүшкүүрлүг чоруктун чавырлыышкынының чорудулгазын быжыглаарын база калбартырын уламчылаарының эргежок чугулазынга бүзүрелди ийи тала илереткен.

Чепсекти дүжүрер дээш демиселди хөгжүдерин ийи партия онза ужур-дузалыг деп санаан. Чепсекти эйдере бүдүрерин соксадыр дээш Совет Эвилелиниң чорудун турар чайгылыш чок демиселиниң дугайын СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары чугаалаан. Ол талазы-биле ССРЭ-ниң ийи үндүрген эгелекчи саналдарынга, чүнүк-даа мурнунда Улуг Октябрьның 60 чылының дугайында илеткелге Л. И. Брежневтиң кылган чогуур саналдарынга италия коммунистериң эки үнелээшкинин ИКП-ниң Чиңгине секретары илереткен.

Дең эргелиг чоруктун, хамаарышпас чоруктун, иштики хөректерге киришпезиниң принциптерин барымдаалап тура, коммунистиг болгаш ажылчын партиялардың эп хуузунда эки туранның интернационалчы кады ажылдажылгазын хөгжүдериниң эргежок чугулазын эштер Л. И. Брежнев болгаш Э. Берлингуэр онзалан демдеглээннер. Ол ёзугаар СЭКП биле ИКП боттарының арызында найыралдыг харылзааларны моон соңгаар-даа хөгжүдер.

ССРЭ биле Италияның арызында, бүгү чурттарның улустарының арызында кайызынын-даа эрге-ажыктарынга дүгжүп турар улам-на үреттүнелдиг харылзааларны хөгжүдерин Л. И. Брежнев болгаш Э. Берлингуэр саналдаанар.

Ужуражыышкын ийи партияның арызында харылзааларга шынчы болгаш чүректің ханызындан болгаш найыралдыг байдалга эрткен.

Чаа театр ажыглалда кирген

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш республиканың тудугжулары, монтажниктери ыызымак ажылдаан. А дүүн республиканың ажылчы чоннуңа тудугжулар база-да өөрүнчүг белекти соңгээннер.

Республика найысылалының дал ортузунда хүүге чайыышканы турар улуг як тудуг бедип үне берген турар. Хөгжүмнің театрыыстың чаа өргээзи ол-ла болгай.

«Кызыл тудуг», 48 дугаар тудуг эргелелериниң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты М. Сафроновага, СЭКП-ниң XXV съездизиниң делегады А. Ельшовага, мурнакчы бригадир Р. Григоровичиге удурткан шеверлекчилер бригадалары, А. Приставкинуң каныкчылар звеносу, М. Шиповаленковуң, Н. Велигодскийниң, А. Воронининиң, А. Пашковтуң удурткан бригадалары театр тудуунга эң кызымак ажылдаан. «Теамонтажтың» Саратов эргелелиниң, «Востокпромсвязьмонтажтың» Красноярск эргелелиниң, Саратовтуң сцена дериг-херекселдери кылыр заводунуң, «Промвентиляцияның» Красноярск эргелелиниң, Абаканың ортке удур автоматика эргелелиниң, «Союзлифтмонтажтың», Красноярскиниң «Сибирьтеплоизоляция» эргелелиниң, Донецкиниң театр дериг-херекселдери кылыр заводунуң, Уралдың «Гидромаш», Воронежтиг алюминийнден конструкциялар кылыр заводтарының, Ленинградтың сцена хеви даараар мастерскаязының болган оон-даа өскө заводтарының Тываның чаа хөгжүм-шин театрын ажыглалга киирери-биле чоруткан ажылдакчыларының кызымак ажылдаанын демдеглээри өөрүнчүг.

Хүндүскүүнүң 2-шак. Республиканың хөгжүм-шин театрының чаа өргээзиниң мурнунда шолго пайысылалдың ажылчы чоннарының төлээлекчилери, тудугжулар, монтажниктер, ажыглакчылар чыглын келген. Ажыттынарын четтикпейн манап турганывыс чаа театрны ажыглалга киирериниге тураскаатkан байырлыг митингини улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы Ш. Д. Куулар ажыдын, бүгүн күрүне комиссиязы театрны «Кончуг эки» демдек-биле хүлээп алганы-биле холбаштыр кызылчыларга болгаш пайысылалдың бригадаларыга байыр чедиргеш, «Кызыл тудуг» эргелелинде шеверлекчилер бригадазының бригадирин, СЭКП-ниң XXV съездазының делегады А. И. Ельшовага сос берген.

— Бүгүн магалыг белекти — республиканың хөгжүм-шин театрын ажыглакчыларга Улуг Октябрьның байырлалының бүдүүзүнде хүлээдип тур бис —дээш, театрны чогуур хуусаалында ажыглалга киирериге 48 дугаар тудуг эргелелиниң шеверлекчилер бригадаларының кызымак ажылдаанын ол чугаалаан.

Республиканың хөгжүм-шин театрының кол режиссёру, РСФСР-ниң алдарлыг артизи **Сиин-оол Оюн,** театрның хоочуну, РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң улустуң артизи М. Мунзук олар байырлыг митингге чүве чугаалаан, республиканың культура ажылдакчыларының болгаш чогаадыкчы интеллигенциязының мурнундан театрның чаа өргээнин ажыглалга киирген-биле холбаштыр кызылчыларга, оон аалчыларынга байыр чедиргеннер.

«Тыва тудуг» трестиң эргелекчизи **А. А. Бернгардт** хөгжүм-шин театрының тудуунга киришкен бүгү коллективтерге, кызылчыларга өөрүп четтиргенин илередип чүве чугаалаан, театрның тураскаал дуглүүрүн оон директору А. Д. Аранга тыпсын берген.

— Совет кижилер болган оларның даштыкыда өөрүктери сеткил-сагышка эң өөрүнчүг хүннерин чүрттан эртип турар-дыр. Бистер, Тываның төлээлери, СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга турасkаатkан байырлыг хуралынга киржип чорааш чаа өргээни ажыглалда киргеп.

М. М. МУНЗУККА ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

СЭКП ОБКОМУНУҢ БОЛГАШ ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДОКТААЛЫ

Кино уран чүүлүнүң талазы-биле улуг чедиишкиннери болгаш «Дерсу Узала» деп кино-чуруукка Дерсу Узаланың бүгү делегейге бялдингир овур-хевирин тургусканы дээш **Тыва АССР-ниң Күрүне шаңналын Тываның хөгжүм-шин театрының артизи — Максим Монгушкунович Мунзукка** тыпсыр.

СЭКП ОБКОМУНУҢ СЕКРЕТАРЫ Г. ШИРШИН.

ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫ Ч-Д. ОНДАР.

Е. И. Скриповту Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаннаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Улус өөредилгелиниң системазынга үр чылда үре-түңнелдиг ажылы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр чедер харлааны-биле холбаштыр Кызылдың күрүнеңиг педагогика институдунуң марксизм-ленинизм кафедразының улуг башкызы Евгений Ивановичи Скриповту Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаннаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1977 чылдың ноябрь 2.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ БҮГҮ ЧУРТТАРЫНЫҢ УЛУСТАРЫНГА, ПАРЛАМЕНТИЛЕРИНГЕ БОЛГАШ ЧАЗАКТАРЫНГА

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдан чылын демдеглеп турар хүннерде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Дээди Соведи болгаш Совет чазак бүгү чурттарның улустарына, парламентилериге болгаш чазактарына тайбыңны күзеп база чаагай күзел-соруун илерединг тур.

Алдан чылдар мурнунда Россияга, Европа болгаш Азия ийи диптериниң черинің кырында социалистиг революция өөскүп үнген болгаш кижи төрелгетениң эчис күзел-соруунуң амыдыралга боттанылышкыны—күш-ажыл дарлалдан хостут, социал шиниг чорук тергиндээн, национал өжээнешкек чоруктуң орнунга улустарның пайыралы тергиндээн инитилелдиң тургузуушкуну эгелээн.

Бистиң улустуң, бистаң партияның эгелээн херээ эрсдидим, дериизер чүве чок улуг болган. Бөгүн, кажан алдан чылдар эрткенде, бүгү чүүлдер тодаргайы-биле көстүп турар: 1917 чылдың октябрьда Россияның ажылчын аңгызы, ажылчы чоннары большевиктер партиязынга удуртуп, улуг Ленинге баштадып алгаш, чаа амыдыралче шын оруктан киргеннер. Олар чалбыыштыг революсчулар болбушаан, чаа инитилелди баш удур оттур көрген, ооң тургузукчулары болганнар.

Эрги делегейниң бүгү-ле реаксылыг күштери баштайгы социалистиг революцияже халдап турган. Олар бистиң революциябысты от-кос болгаш хылыш-селеме-биле, аш-чут болгаш бүүзеленгенин-биле чылча шаап, бүгү делегейни чырыдыкан чалбыыштыг херекти өжүр базарын орадлажып турган. Бистиң улузувус империализмниң, реакцияның болгаш фашизмниң күштери-биле кадыг-дошкуп сегиржип алышкынларга, канчаар-даа аажок улуг чидириглерге таваржып, шыңгыы шылгалдаларны база каражадаашкыны эртип турган, боттарының хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун, Октябрьның чаалан алышкыннарын, социализмниң келир үеин камгалап алган.

Совет улустуң капчаар-даа аажок улуг күжениишкини, оларның чидириг-когаралдары, оларның чайгылыш чок шинитирлиг чоруу боттарының үре-түңнелдерин берген. Бистер сайыраңгай социалистиг инитилелди тургузуп алган бис. Ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктары идегелдиг камгалаттынган, нацин болгаш биче улустар бүрүзүнүң, хамааты бүрүзүнүң эргелери болгаш хосталгалары херек кырында, долу хемчээлдин-биле магадылаттынган ындыг күрүнеин делегейге бир дугаарында тургускан бис. Совет күрүнеиниң алдан чылдар иштинде хөгжүдезиниң колда түңнели ССРЭ-ниң чаа Конституциязы-дыр.

Совет улус боттарының чаалап алышкышпарында чоргаарланып турар. Бистер бөгүн боттарывыстың мугнувуска чаа, улам-на бедик эчис сорулгаларны салбышаан, шинитирлээр ужурлуг айтырыгларның парының база эки билип турар бис. Совет кижилер Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышлыышаан, тайбыңны, күш-ажылды, хосталганы, дең эргени, улустарның акы-дүңмалышкы болгаш аас-кежиктиг чоруун бодунда каттыштырган коммунистиг идеалды бүрүү-биле боттандырарыче идегелдиг бар чоруур.

1917 чылдың Октябрьда коммунистер партиязы-биле, Ленин-биле кады чораан кижилер дээре-ле, олар чайгылыш чок интернационалистер-дир. Олар чүүле боттарының улузунуң аас-кежин дээш демисешпейн турганнар. Октябрь революциязы делегей төөгүзүнүң угланыышкынын дораан-на өскертипкен. Советтер чуртунуң изи-биле Европада, Азияда, Латин Америкада болган Африкада өске-даа чурттар социализмниң болгаш социалистиг угланыышкынның оруун шилип алган. Делегейниң ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкини политиктиг болгаш социал-экономиктиг улуг чедиишкиннерин чедип алган. Колониалдыг система буступ дүшкен. Улуг-даа, биче-даа улустар боттарынга идегелдиг деткимчени ан, боттарының салым-хуузунуң ылаңтыг эзлери болур эргени алган. Инити-демократтыг шимчээшкин калбарып, бижигып турар. Тайбыңга ынакшылдыг күштериниң, буруңгаар депшилгелиг аныяктарның болгаш хөрээжениериниң үүү улам-на өткүдү-биле дыңналып турар апарган.

Эчис сорулгаларның болгаш идеалдарның инитизешкээ, бузулбас найыралдың харылзаалары бистерге каттыштырып турары социалистиг чурттарның улустарынга чүректең ханыгындан, акы-дүңма өзузунуң байырын чедирип тур бис. Колониализмден хосталган болгаш национал катап тургустунуушкунуң база социал депшилгениң оруунче киргеп улустарга бистер изиг байыр чедирип тур бис. Боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш маадырлыг демиселин үргүлүлеп турар улустар-биле бистер ханы эп-сеткил каттыштырып турар бис. Капиталистиг чурттарда боттарының амыдыралчы эргелери болгаш эрге-ажыктары дээш демисежип турар ажылчы чоннарга—бистиң акы-дүңмаларывыска байыр чедирип тур бис.

Октябрь соонда эрткен алдан чылдарның иштинде кижи төрелгетен дыка буруңгаар базымны кылган, Делегей танытынмас кылдыр өскерилген. Ынчалза-даа бөгүн кижи төрелгетениң мурнунда үзе келген эң чидиг айтырыглар туруп турар.

Кижилериң мерген угаанының чедиишкиннери, эртемтехниктиг депшилгениң кызыгаар чок аргалары амгы үеде улус бүрүзүнге, ог-бүле бүрүзүнге төлептиг амыдыралды хандырып берип шыдаар. Ындыг турбужер, хөй-хөй чурттарда дыка хөй санныг кижилер аш-чут, ядыы-түренги, аарыг-аржык чорукка болгаш бижик-билиг, эргешөлөөзи чок чорукка ам-даа таваржып, даартагы хүнү баш мунгаш коргунчуг, амыдыраар арга чок кыраан назыта таваржып турарлар. Дыка хөй миллион кижилер ажыл чок чорукка кызадып, амыдыралга эң чугула чүүл—ажылдаар эргези безин чок бооп турар. Колониализмниң, фашизминиң, расизмниң артынчылары бистиң бомбүрзектиг кырында амдаа узуткаттынмаан. Адактың соолүнде, кол-ла чүүл— делегейниң чаа даймының айылы чайлаттынмаан, термоядролуг айыыл-халаптың кыжаныышкынын узуткаваан бооп турар.

Совет күрүнеиниң төрүттүнүп, тургустунарының шагындала ооң тугунга тайбынче кыйгырыгны бижээн. Оон бөөр-де ол алдан чылдар иштинде тайбыңны камгалаар дээш бүгү чүүлдерни кылып турар. Тайбың дээш, чепсегленишкинни эндере бүдүрериге удур чайгылыш чок демисел, а ол ышкаш чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринің дугайында совет даштыкы политиканың чаагай эчис сорулгалары ССРЭ-ниң Конституциязында бижиттинген. «Иангэ-даа дайынның болгаш «соок»-даа дайынның уржуун эки билир бистиң улустуң тура-соруу ындыг-дыр.

Сооңгу чылдарда тайбыңны үнелээр бүгү кижилериң ниити күжениишкини-биле делегей харылзааларына чавырлыышкынче, бот-боттарын балчиринче болгаш дең эргелиг кады ажылдажылгаже эргилишкинни чедип алыр аргалыг болган. Ындыг-даа болза оожургаарының кандыг-даа барымдаазы чок.

Чавырлыышкынның оруунда шыңгыы моондактар тыштып турар. Чепсекти эндере бүдүрерин хемчээл чокка улгаттырып турар. Ол чорук улам айылдыг бооп кел чыдар. Милитаризм чүүле дыка хөй курдаглыларны сыырып турар эвес, харын база бүгү кижи төрелгетениге боттуг айылды тургузуп турар.

Шыныг чоруктуң орнунга хоп-мегени нептередин, найыралдың орнунга месилдежиишкинни үндүрүп, тайбың политиказын чорударының орнунга база катап «соок» дайынче тыртып, кижи төрелгетенни ядролуг айыыл-халапче идип турар, ындыг кижилер боттарынга аар харыысалганы алыр. Бистиң үүс чылывыста тайбың кожа-хелбээ догуннаашкындан өске шилип алыр орук чок болгаш турбас-даа.

Бистер чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр, массалыг узуткаашкынның чаа-чаа чепсектерин зургууларын хоругдаар, чепсегленишкинни болгаш Чепсектиг Күштерни кызырары, боо-чепсекти дүжүрер дээш бүгү-ле чүүлдерни кылырынче бүгү чурттарның улустарын, парламентилерин болгаш чазактарын кыйгырыын тур бис!

Частыышкынның үнүн болуру айылдыг месилдежиишкиннерни эң-ле шалыпкыны-биле, чөптүг шинитирлээрин, делегейде дүшкүүрлүг чоруктуң бүгү-ле одагларын узуткаарын туруштуу-биле чедип алырынче кыйгырыын тур бис!

Бүгү чурттарның улустары, ажылчы чоннары, чаагай сагын-сеткилдиг кижилери! Тайбыңның, чавырлыышкынның социал депшилгениң херээ—ол бүгү инитиниң чугула херээ-дир! Сырый каттыжыышкындан болгаш шинитирлиг чоруктан чедиишкин хамааржыр! Дайынның болгаш реакцияның күжү тайбынче чүткүүдүг күштерге күш четпес! Оларны ойталаарынче албадаар херек!

260 миллион совет улустуң омуннээзиндеп байырлыг-бадыткалдыы-биле медеглээривис болза:

Тайбыны болгаш тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынны быжыглаарын, чепсекти эндере бүдүрерин соксадырын, чепсегленишкинни делегейниң шыңгыы хыналда-контролюнуң адаа-биле бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринге чедир кызырарын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, ССРЭ-ниң Дээди Соведи, Совет чазак, бүгү совет улус моон-даа соңгаар эң-не шинитирлин-биле чедип алыр.

Улустарның хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап, чөптүг чоруктуң болгаш соңнал депшилгениң буянныг-чаагай идеалдары дээш туржуп турар улустарның талазынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, ССРЭ-ниң Дээди Соведи, Совет чазак, бистиң бүгү чонувус моон соңгаар-даа туржүр.

Ленинчи чагыгларга шынчы Совет Эвилели моон-даа соңгаар тайбыңның, демократияның, социализмниң оруу-биле чайгылыш чок шинитирлиг чоруур!

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ **ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ** **ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ**

ЛЕНИНЧИ ЧАГЫГЛАРГА ШЫНЧЫ ЧОРУК

Кремльдиң Съездилер ордузунга байырлыг хурал

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылының бүдүүзүнде кижи төрелгетен Октябрьның ужур-дузазын, төөгүнүң чорудулгазынга, делегейниң салым-чолунга ооң саддарының күжүн база катап медерел билип турар. Байырлыг хуралга эш Л. И. Брежневтиң кылган илеткели, алдан чыл мурнунда Россияга ленинчи партияның удуртулгазы-биле болган революция Черге сайыралдың чаа хевирин тургузарыңче орукту ажыткаңының дугайында медеглел планетаның бүгү кезектеринде изиг деткимчени алган.

Советтер чуртунуң төөгүзү—ол болза инитилелдің политиктиг удуртулгазын бодунуң холунга алган күш-ажылдың кижилерниң чүүү кылып шыдаарының чайыннаачак көргүзүү болур. Чоокта чаа хүлээн алган ССРЭ Конституциязы совет улус Черге эң баштай сайыраңгай социалистиг инитилелди тургузаныының, эң баштай коммунизмни тургузуп турарының фактызын быжыглаан.

Аас-кежиктиг келир үе дээш, бүгү делегейге тайбың дээш демисежип турар бүгү депшилгеиг кижи төрелгетенге ленинчи партияга удуртканы Совет Эвилели орук айтыкчыны болу берген. Улуг Октябрьның ханазы хөй чурттарның улустарынга ёзулуг демократияже болгаш социал депшилгеже орукту чырыткан. Ол дугайын Кремльде бүгү диптериниң төлөөлекчилери чугааланнар.

Бодунуң патриотчу болгаш интернационалчы хүлээлгезин күүсетишпаан, бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXV съездизинің төөгүлүг шинитирлерин амыдыралга боттандырып турар. Совет кижилер Улуг Октябрьның юбилейин социалистиг Ада-чурттуң күүзүн быжыглаар, ооң экономикаазын чечектелдирер, совет кижилериң чаагай чоруун улам ыцай бедидер дээш чаа чедиишкиннер-ле демдеглээннер.

Ноябрь 3-те эртенгиниң 10 шакта Кремльдиң Съездилер ордузунга СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга тураскаткан байырлыг хуралы уламылаан.

Эртенгиниң 10 шак. Хуралдың киржикчилери болгаш аалчылары эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Г. В. Романов, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, Г. А. Алиев, Н. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, П. М. Машеров, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков олары диңмиттиг, үр үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткаанар.

Хуралга даштыкы аалчыларның байыр чедириишкини уламчылаан.

Октябрь революциязы ямызбүрү чурттарның улустарынга бодунуң хосталгазынче орукту айыткан улуг ужурдузалыг болуушкун болган деп, чымлганнарның чылыы-биле уткааны, Лаостуң Улусчу-революстуг партиязының ТК-ның Чиңгине секретары, ЛУДР-нуң Премьер-Министри эш **Кейсон Фомвихан** байырлыг хуралга чүве чугаалааш, медеглээн. Улуг Октябрь чаа үе-чаданы, ажылчын аңгыны болгаш бүгү ажылчы чоннарны бодунуң салым-чолунуң эдери болдуларының үе-чадазын, колониализмниң, империализмниң болгаш капитализмиң буурап дүжериниң үе-чадазын болгаш бүгү делегейге социализмче шилчиишкиниң үе-чадазын ажыткан. Совет Эвилелиниң өндүр чаагай чедиишкиннери болгаш маадырлыг ажыл-керектери чаа тургузугның — социализмниң өлбес амыдыралчы чоруунуң көскү бадыткаашкыны болур.

Пролетар интернационализминиң принциптеринге шынчы Совет Эвилели империализмге удур, тайбың, национал хамаарышпас чорук, демократия болгаш социализм дээш улустарның демиселинге тодаргай дузаламчыны идепкейлин-биле көргүзүп келген. Бо бүгү чорук Совет Эвилелиниң делегей арезазынга салдарының болгаш ат-адарының өзеринде арганы берген. ССРЭ-ниң болгаш акы-дүңмалышкы чурттарының күүзүнүң күштелгениниң түңнелинде социализмниң системазы делегей революциязының чоленгинжи, бүгү-ниити тайбыңның магадылалы болу берген.

Лаостуң Улусчу-революстуг партиязы бодунуң ажыл-чорудулгазынга марксизм-ленинчи өөредигин удуртулга болдурбушаан, Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа чурттарның социализм тургузуушкунунуң талазы-биле дүжүлгазын ажыглаан турар. Совет Эвилелиниң болгаш акы-дүңмалышкы өске-даа чурттарның дузаламчызының база кады ажылдажылгазының ачызында Лаос улус бодунуң чуртунга социалистиг революцияның херээн тиилелгелиг төөчүүрүне чедирер деп, К. Фомвихан кедеглээн.

Лаос улуска ооң национал хамаарышпас чорук дээш демиселинің үеазинде, а ол ышкаш социалистиг тургузуушкунуң чаа чадазында кончуг улуг, дээштиг дузаламчызы дээш Ленинниң партиязына, ССРЭ-ниң чазаанга, совет кижилерге чүректиң хайызындан өөрүп четтиргенин оратор түңнелинде илеректеп.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы кижи төрелгетениң төөгүзүнде чаа үе-чаданы ажыктан үениң улуг болуушкуну болур деп, хуралдың киржикчилериниң чылыы-биле уткааны, Көрейниң Күш-ажылчы партиязының ТК-ның Политкомитединиң кежигүнү, КҮДР-нуң Төп Улус Комитединиң секретары **Лим Чун Чу** чугаалаан. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус бодунуң амгы тиилелгелеринде ооң мурнунда кымныг-даа эртээни орук-биле чедип келген деп, ол онзалап демдеглээн.

Улуг Октябрь планетаның дарлаткан улустарын бодунуң национал болгаш социал хосталгазы дээш демиселче сорук киргген. Делегейниң революстуг шимчээшкинин чарар болгаш кошкадыр дээш империалистиг реакцияның орландажыышкынларына удурланыштыр социализмниң, делегейниң ажылчын болгаш демократтыг шимчээшкининиң күжү чайгылыш чокка өзүп турар.

Бүгү депшилгелиг антиимпериалистиг күштерни улам ыцай сырый каттыштырарыңче оратор кыйгырган. Чуртту тайбың каттыштырар дээш көрей улустуң демиселинің дугайын ол чугаалап, Көрейниң ажылчы чоннарының ханы болгаш ёзулуг өөрүп четтириишкини илередин турары совет улустуң ол төөгүлүг демиселге улуг салыышкынын ол демдеглээн. Совет улус-биле революстуг, акы-дүңмалышкы найырал ийи чурттуң, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетениң эрге-ажыктарынга дүүшкек. Пролетар интернационализминиң тугунуң адаа-биле, совет улус-биле кады көрей улус коммунизмниң болгаш тайбыңның тиилелгези дээш демисежип деп, түңнелинде оратор чугаалаан.

Чылгаларның чылыы-биле уткааны, АКШ-тың Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары эш **Гас Холл** индиргге үүн келген. 60 чыл бурунгаар чаа сылдыс үүн келген. Ол аная эвес сылдыс бодунуң хереллери-биле кижи төрелгетениң хөгжүлдезинин оруун чырыткан деп, ол чугаалаан. Алдан чыл дургузунда ол сылдыстың үндүрүп турар чырыткызы улам чидиг, а ооң салдарының оруу улам дегем болу берген. Бөгүн-даа Совет Социалистиг Республикалар Эвилели болза кижи төрелгетениң сайыралының сылдыстарында эң-не чыраткылыг сылдыс болур. Силериң чуртуңнаа социализм тургузуушкунуңнуң алдан чылы болгаш силериң чаа Конституциңаар социализм болза социал хөгжүлдеде эң дээди чедиишкин болур деп үүлүдүп буруу шаптынмас диряг барымдаазы болур.

Делегейниң ийи инитилел системазының экономиктиг чарыжының болгаш удур демиселиниң байдалдарында хей миллион кижилер Совет Эвилели социализмниң бодараашкыны кылдыр, а Американың Каттышкан Штаттарын монополистиг капиталдың бодараашкыны кылдыр көрүп турар. Чыл келген тудум Совет Эвилели кижиниң деңнелгезинің талазы-биле, ооң иштинде эң калбак билиишкин-биле алырга, амыдыралдың эң дээре байдалдарын кандырарынга улам-на улуг тиилелгелерни чедип ап турар. Чыл келген тудум АКШ-ка—монополистиг капиталды бодарадып көргүскен чуртка чоргаарланыр үүү эвээжеп турар. Бүгү күжениишкиннер турбуже, ол чурт капитализмниң ниити кризизи чүге чедире бээрин—ядаранган чорукту, расизмни, ядылар чурттаар коргунчуг казанактарлыг черлерни, америк хоорайларының ындыг черлеринде 60 хуулуг ажыл чок чорукту, Африканың, Азияның болгаш Латин Американың улустарын америк корпорацияларының молчун турарын улам-на улуу-биле көргүзүп турар. Бо бүгү чүүлдү улуг бизнестиң баштыңнары өске чурттарда кижиниң эргелериниң дугайында хоозун чугаа-биле чажырарын орландажып турар. Совет Эвилели социал депшилге дээш демисежип турар кижилериң хүндүткелин болгаш бүзүрелин хоойлу ёзугаар чаалап алган. Ам, Октябрь революциязының алдан чыл оюнда, ССРЭ социализмче болгаш коммунизмче орукту кезээде чырыдып турар чыраткылыг сылдыс болур дээрзин бүзүрелди-биле бис чугаалап болур бис деп, түңнелинде Г. Холл чугаалаан.

Улуг Октябрьның ой бүрүзүле—ол болза сорук киринчи хүн болур деп, чымлганнарның чылыы-биле уткааны, Парагвайның Коммунистиг партиязының Даргазы эш **Антонио Майдана** чугаалаан. Эн-не берге байдалдарда, кара-бажыннарда, чажыт байдалда турарларга ол төөгүлүг хүн бистиң идеалдарывыс дээш демисеглге онза күштү берип турар.

Кандыг-даа байдалга ажылдан турза, Парагвайның Коммунистиг партиязы Октябрьның алдарлыг оюн кезээде демдеглеп келген. Фашистиг кинданга 19 чыл дургузунда бисти деткип келген кол чүүл болза Совет Эвилелиниң болгаш силериң чедиишкиннериңер болган. Бистиң планетаныска хүннүң херектан ышкаш, бүгү чурттарның ажылчы чоннарынга, компартияларына Совет Эвилели болгаш силериң Коммунистиг партиянар база ындыг херектиг.

Кара-бажыңга бистин турган чылдарывыстың дургузунда бүдүн үе эрткен: бисиң дивиисте баштайгы куба революциязының алдарлыг тиилелгелери, вьетнам улустун маадырлыг тиилелгелери дайыны, чили революциязының чедиишкини, фашистиг күштериң ону хаанныг басканы, Португалияда, Грениядە, Испанияда фашистиг ёзу-чурумнарны чок ыцганы болгулаан. Соок дайындан чавырлыышкынче эргилдени үүнүп-даа мурнунда Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның улут күжениишкининиң ачызында боттандырып чоруткан.

Кинданнарның ханаларын өттүр СЭКП-ниң XXV съездизинин «Империализмниң болгаш реакцияның хоругдаттырганнарына хосталга!» деп чаагай сеткилдиг кыйгырыы, бистиң аттарывыс кирген кыйгырыы биске дыңналып келген. Бис ам мында, силериңбиле, совет эштер, делегейниң хой чурттарындан келген, эштер коммунистер, силериң-биле кады тур бис. Бо улуг хуралга киржир улуг алдарны ажыглаан турар-дыр бис.

Улуг революсчу В. И. Ленинге баштаткан большевик партияның удуртулгазы-биле болган Октябрьның социалистиг Улуг революциязы Совет Эвилелиниң удуртулгазын төөгүзүнге чайыннаачак арын болган деп, чымлганнарның чылыы-биле уткааны АУДР-нуң Революстуг Чөвүлелиниң кежигүнү, Национал хосталганың фронтузу партиязының апарады дээш харысалгалыг эш **Мохамед Салах Яхьяуи** чугаалаан. Империализмге, колониализмге, расизмге, сионизмге болгаш фашизмге удур Палестинада, Намибияда. Чилиде болгаш Азияның, Африканың болгаш Латин Американың өске-даа девискээрлеринде демисежип турар улустарга ыпанылышкынны берин турар Совет Эвилелиниң улуг тиилелгелери, совет улустуң улуг чедиишкиннери Октябрь революциязының өндүр чаагай идеалдарының күчүлүг күжүн херек кырынга бадыткаан.

Хосталга, хамаарышпас чорук болгаш депшилге дээш демиселдиң үеазинде тургустунуп келген болгаш быжыккан алжир болгаш совет улустарның аразында найыралдың база эн-сеткил каттыштырылгазының харылзаалары найыралдыр ийи күрүнеиниң аразында үретүңнелдиг кады ажылдажылганы; иштинде-даа, ол ышкаш ийи партияның аразында харылзааларның талазында-даа хөгжүп болгаш быжыгып турар деп, оратор онзалап демдеглээн.

Черге депшилгени болгаш тайбыңны бадыткан тургузарынга күжениишкиннерни харамнанмайн турар эш Л. И. Брежневтиң баштааны СЭКП ТК-ның удуртулгазы-биле улам ынайгы чедиишкиннерни силерге күзедивис деп, түңнелинде Мохамед Салах Яхьяуи чугаалаан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының чаалап алышкыннарын боттандырган болгаш акы-дүңмалышкы совет улустун алыс күзелдерин боттандырарынга чаа делгемнерин ажыткан чаа совет Конституциязы хүлээн алганы-биле холбаштыр Национал хосталганың фронтузу партиядан, Алжирниң чазаадан болгаш улузундан бистиң эн-не найыралдыг байыр чедириишкиннисти боттарывыстың эш Л. И. Брежневке база катап дамчыдып бээр аас-кежиктиг аргавысты ажыглаан тур бис.

Совет Эвилелиниң улустарыбиле болгаш ооң Коммунистиг партиязы-биле кады социалистиг хөгжүдениң чылдарының дургузунда чедип алдынган ССРЭ-ниң чижеглээр чүве чок чедиишкиннериңе чоргаарланып турар бис деп, хуралдың киржикчилериниң чылыы-биле уткааны, Германияның Коммунистиг партиязының Даргазы эш **Герберт Мис** чугаалаан. Эш Леонид Ильич Брежневтиң илеткелинде тодараттынган сорук киринчи перспективалар биске улуг салдарлыг болган.

Октябрьның 60 чылы—ол болза социал депшилге болгаш социал чөптүг чорук дээш демиселдиң алдан чылы болур. Ол болза ССРЭ-ниң чаа Конституциязында илереттингеп кижиниң эргелерин, ёзулуг демократияны боттандырып чоруткан чаа хевириниң алдан чылы болур. Ол болза тайбың, улустар аразында найыралдың интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазы дээш демиселдиң алдан чылдары болур деп, оратор уламчылаан.

Ажылчыннарның болгаш таваччыннарның баштайгы күрүнезинге бистиң улузувус үүү дээш өөрүп четтирип турарын ГФР-ниң коммунистери кажан-даа утпас. Гитлержи фашизмден немен улусту хосталганы, бистиң улустарывыстың аразында найыралдыг харылзааларны хөгжүдериңче угланган хөй санныг совет эгелекчи саналдар, «соок дайындан» чавырлыышкынче эргилде. ССРЭ-биле ГФР-ниң аразында керээни чаргапы—бо бүгү болза маргыш чок фактылар болур.

Бистиң улузувустуң национал эрге-ажыктарын амыдыралга боттандырып чорудары бир эвес бистиң чуртувус Совет Эвилели-биле тайбын, найыралдыг кады ажылдажылганың оруу-биле чоруур болза, чүүле ындыг байдалда боттанын болур деп, оратор уламчылаан.

Бистиң улузувустуң национал эрге-ажыктары антисоветизмниң кандыг-даа илерээшкиннери-биле дүүшкек эвес, Ол шынныг чорукту социал болгаш демократтыг эргелерни камгалаар, делегейниң дүшкүүрүг чоруунуң чавырлыышкынын быжыглаар дээш, ГФР-де барыын үзелдиг айылдыг угланыышкынларга болгаш неонацизмни катап тургузарынга удур бистиң демиселивиске идип үндүрүп турар бис.

Хуралдың киржикчилериниң чылыы-биле уткааны, Ирактың Коммунистиг партиязының ТК-ның Бирги секретары эш **Азиз Мухаммед** индирге үүн келген.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы кижи төрелгетенге шаптынтан турган империализмниң илчирбезин буза шаппан, ёзулуг хосталганың, дең эргелиг чоруктуң, кижилериниң акы-дүңмалышкы чоруунуң принциптерин долузу-биле боттандырып чоруткан чаа хевириниң күрүнезин тургускан деп, оратор чугаалаан. Типилелгелиг Октябрь Чоон чүктүң чурттарын үүсчүс чылдың үйгузундан оттурупкан. Ол чурттарның арызынга Ирак база турган.

Совет Эвилели ирак улустун национал болгаш социал хосталга дээш чөптүг демиселинің чоленгинжи болган. Ооң чурту-биле Совет Эвилелиниң аразында эки харылзаалар доктаамал хөгжүп турар деп, оратор медеглээн. Ону ийи чурттуң аразында чарган найыралдың болгаш кады ажылдажылга дугайында керээде быжыглаан.

ССРЭ-ниң иүүрүүдеп араб чурттар бүгү тала-биле ак сеткилдиг дузаламчыны оларга доктаамал көргүзүп турар шынчы өөнүктүг болган. Советтер чурту-биле эвилел чокка араб чурттарның чөптүг сорулгаларын, амгы үеде оларның эң колу—израиль дайынзырактарның эжелеп алган девискээрлерин хостаарын, хамаарышпас Палестина күрүнеин тургузарын чедип ап шыдавас.

Империализмниң болгаш реакцияның күштери дезинформацияның болгаш контаашкынның аргазы-биле ССРЭ-ниң ёзулуг ролюн мегелеп өскертинин, совет-араб найыралдың хөгжүүрүнге шаптыктарын бүгү аргалар-биле чүткүп турар. Ынчалза-даа ол ораалдажыышкыннар, буурап дүжер. Делегейниң улустары ленинчи партияны, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетениң ынанылыы — Октябрьның чуртун мөңгези-биле алдаршыдар деп, түңнелинде оратор чугаалаан.

Йеменниң улузу - Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дүржүлгазын, эртемниг социализмниң теориязын калбаа-биле ажыглаан турар деп, олурушканнарның чылыы-биле уткааны ИҮДР-ниң Национал фронтузунуң каттышкан политиктиг организациязының ТК-ның секретары эш **Абдель Фаттах Исмаил** медеглээн.

Бөгүн демократтыг Йеменниң улузу социалистиг перспективалыг национал-демократтыг революцияның оруу болур капиталистиг эвес оруктун дугайында ленинчи тезистиң чөөтүүгне кажангызындан-даа артыкка бүзүрээн деп, ооң ынай, оратор чугаалаан.

Чоокку Чоон чук районунда политиктиг байдалды тодарадын тура, империализм, сионизм болгаш делегейниң реакциязы депшилгелиг ёзу-чурумнарны найыралдыг совет улус-биле эвилелдиң лозунгунда ойталаарынче киирерин чүткүп, аңгы-аңгы черлерде дайынларны күткүп турар деп. Абдель Фаттах Исмаил демдеглээн. Ынчалза-даа Йемен бар турар айтырыгларны шинитирээринге чедирип келир тайбың чугаалажыышкынларның политиказын шыы деп санап турар.

Бистиң революциявыс империализмге удур, социал депшилге дээш демиселге моон соңгаар-даа принципиалдыг болгаш быжыг болур. Ол революция дарлаашкынга, хожуданган чорукка, даштыкы тергиндээшкинге удур чөптүг демиселди деткиир. Йемен улус эртемниг социализмниң үндезинге делегейниң революстуг шимчээшкининиң кезээ болур ужурлуг ындыг авангардчы партияны тургузарынче бүзүрелдин-биле чоруп өрөр деп, түңнелинде оратор чугаалаан.

Финляндияның Коммунистиг партиязының Даргазы эш **Аарне Саариненин** зал чылыы-биле уткаан. Фин улустуң салым-чолунга Октябрь революциязы ышкаш ындыг улуг болгаш шинитирлиг салдарны кандыг-даа болуушкун чедирбээн. Ооң дорт түңнелдериниң бирээзи болза Финляндияның күрүне талазы-биле хамаарышпас чорукту чедип алганы болур. Финляндияның ажылчын ацгызы В. И. Ленинге баштаткан бодунуң күүзүг эвилелчизи-биле Россияның революстуг ажылчын шимчээшкини-биле кады хой чылдарның дургузунда бодунуң улузунуң эргелери болгаш хамаарышпас чоруун эки болгаш бүзүрелдиг чижээ болуп келген. В. И. Ленинниң ады бистиң чуртувустуң чурттакчы чонунуң калбак кезектеринге чоок. Октябрь революциязының тиилелгезинің соонда 1917 чылдың декабрьда В. И. Ленин Финляндияның күрүне талазы-биле тускай догуннаан чоруун хүлээн көөр дугайында Совет чазактың төөгүлүг декрединге ат салган.

Финляндияның Коммунистиг партиязы барык-ла 60 чыл бурунгаар тургустунганын оратор сагындырган. Бодунуң ажыл-чорудулгазының баштайгы хүннериндеп эгелээш, ФКП совет күрүне-биле найыралдың болгаш кады ажылдажылганың политикаазы дээш туржуп келген. Финляндсовет харылзаалар бөгүн янзы-бүрү социал тургузуулгыг күрүнелериң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи принциптериниң үре-түңнелдиниң эки болгаш бүзүрелдиг чижээ болур.

Совет социалистиг күрүнеиниң 60 чылын бистиң чуртувустуң хой-ниитизи база калбаа-биле демдеглеп турар. СЭКП-ниң ажыл-чорудулгазын ФКП улуу-биле үнелеп көргген. СЭКП-ниң байлак дүржүлгазы делегейниң ажылчын шимчээшкининге, ооң иштинде бистиң партиявыска улуг ужур-дузалыг.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы кижи төрелгетениң төөгүзүнүң чорудулгазын үндезини-биле өскерткен. Ол революция империалистиг колониалдыг системаның үндезиннерин божаңнаткан. Колониалдыг дарлалды дүжүр октаткан бүгү улустар Советтер чуртунга кызыгаар чок өөрүп четтирген деп, чымлганнарның чылыы-биле уткааны, Гвинеяның Демократтыг партиязының ТК-ның Политбюро кежигүнү, өөредилге болгаш культура айтырыгларының талазы-биле таарыштырыкчы министр эш **Мамади Кейта** чугаалаан.

Гвинеяның национал болгаш социал хосталгазы дээш демиселге СЭКП-ниң, совет улустуң салыышкының демократтыг партия, гвиней улус бедин-биле үнелеп көргген деп, ол медеглээн. Ийи чурттуң аразында амгы үеде турун-турар харылзаалар найыралдың болгаш акы-дүңмалышкы чоруктуң, пролетар интернационализмниң чижээ бооп болур.

Гвиней улус Советтер чуртунуң чедиишкиннерин кичээнгейлин-биле хайгаараан турар. Чоокта чаа хүлээн алган ССРЭ-ниң Конституциязын социалистиг демократияның улам ыцай хапылаашкынының чайыннаачак чижээ болур деп, оратор адаан. Октябрьның торээн чуртунуң Үндезин Хоойлузунда улуг Ленинниң чагыглары чайыннаачаа-биле боттанган.

Гвиней-совет найыралга, Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневке алдар болдурган лозунгларны оратор салган.

Байырлыг хуралдың киржикчилериңе Совет Чепсектиг күштериниң толээлекчилери байыр чедиргген. Марштың үннери-биле үдедин алган ракетилер, мотоадыгжылар, ужудукчулар, далайжылар, десантниктер болгаш танкистер заалга дорт базым-биле кирип келген. Оларның одуургларының кырында шериг кезектериниң алдар-биле шиметтинген туктары бар болган. Хуралдың киржикчилери маадырлыг солдаттарны болгаш офицерлерни изиг адыш часкаашкыны-биле тура уткаан.

Дайынчыларның байыр чедириишкини Таманының гвардейжи мотоадыгжы дивизиязының командири, генерал-майор Г. А. Лобачев иомчаан.

Бүгү улус-биле бир дөмей, армияның болгаш флоттуң дайынчылары партияның болгаш чазактың иштики база даштыкы политиказын, делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкыны дээш оларның демиселин долузу-биле деткип турар деп ол байыр чедириишкининде бижээн. Ынчалза-даа кажан совет кижилер тайбың дугайын чугаалап турда, ону бистиң кошкак чоруувустун илерээшкини кылдыр ким-даа санаваазын. Леонид Ильич Брежневтиң: «Империалистерниң барымдаал

ЛЕНИНЧИ ЧАГЫГЛАРГА ШЫНЧЫ ЧОРУК

(Тоончүзү. Эгеан 2-ги арында).

Совет дайынчылар: бо байырлалдыг хүнде улустуң мурнунга бодувустуң хүлээлгевисин ыдыктыы-биле күүседирин болгаш Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Үндезин Хоойлузунда айытканы ышкаш кандыг-даа агрессорга доп-дораан ойтур шаңмышкынны бээрин магадылап турар үргүлчүүң дайынчы байдалыга белен турарын даңгыраглап тур бис!—деп медеглээнер.

Бис пролетар интернационализмге шынчы болуруп, ак-дуңмалышкы социалистиг чурттарның армияларының дайынчылары-биле кады социализмниң, демократиялың болгаш тайбың улуг чаалаң алышкыннарын серемчилелдин-биле камгалаарын даңгыраглап тур бис!

Бис Лениниң чагыгларына, Коммунистиг партияның херээнге кезээде болгаш кызыгаар чокка шынчы болурувусту даңгыраглап тур бис!

Хуралдың киржикчилери Великобританияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары эш **Гордон Макленнанның** чугаазын чылыы-биле уткаанар. Совет Эвилели амгы үеде социализмниң мурнакы үлетүрлүг чурту болур, ооң улузуның амыдырал деңнели доктаамал бедин турар деп, ол чугаалаан. Тайбың программазын боттандырар талазы-биле СЭКП ТК-ның ажыл-чорудулгазын оратор бедин-биле үнелээш, тайбың болгаш чепсекти дүжүрери дээш, Хельсинки дугуржуушкуннарын күүседири дээш бүгү делегейниң демиселиниг Совет Эвилелиниң шылгарацгай салышкынын демдеглээн.

Г. Макленнан СЭКП биле Великобританияның Компартиязының аразында харылзааларга хамаарыштыр чугаалааш, ук харылзаалар найыралдың, ак-дуңмалышкы чоруктуң харылзаалары болуп келген болгаш ынды болуп артардаа деп медеглээн. Бистиң партиявыстың догуннан келген баштайгы хүннеринден бээр-ле бис совет улус-биле болгаш СЭКП-биле эп-сеткил каттыштырылгазының, пролетаржы интернационализмниң ёзузунга хөделип келген бис. Фашизмге удур дайынның аарберге шылгалдаларының үезин-даа кириштир, барык-ла 60 чыл дургузунда бистиң партиявыс интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазының ол ёзузунга шынчы болуп келген деп, ол чугаалаан.

Бистер Москвада силериңбиле кады турар бо хүннерде Октябрь юбилейинге алдар болдурган хөй санныг митингилер болгаш оске-даа хемчеглер Великобританияда болуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының — делегей масштабынга империализмден социализмче шилчилгениң үезин ажыткан, кижи төрелгетениң төөгүзүнде эң улуг болуушкунуң 60 чыл оюнга байыр чедирип тур бис деп, Г. Макленнан түңнелинде чугаалаан.

Октябрь революциязындан төрүттүнген күчүүлүг социалистиг дем каттыштырылгазы шынныг херек дээш демиселин турар бүгү-ле улустарның ынаныштыг камгалалы болуп берген деп, байырлыг хуралдың киржикчилериниң чылыы-биле уткааны, ФРЕЛИМО-нуң Доктаамал Политиктиг комитединиң кежигүнү, ФРЕЛИМО партияның ТК-зының секретары, МУР-нуң хөгжүлде болгаш экономиктиг планнаашкын министри эш **Марселино Душ Сантуш** чугаалаан. 1917 чылдың октябрьда өөскүп үнген чаштанчы бөгүн кижи төрелгетениң хөй кезииниң келир үезинче орукту чырыдын турар революстуг чалбыын болу берген. Ол орук улуг эчас сорулганы боттандырарынче—социализмче аппар чоруур.

Улустарның чаңгыс эви—Октябрь революциязының үнелеп четпес чаалаң алышкыны, ынчангаш бис Лениниң херээн уламчылаар дээш ол демиселге киржип турарывыска чоргаарланып турар бис деп, оратор ооң ыңай чугаалаан. Амгы үеде Мозамбиктиң улузу ФРЕЛИМО-нуң удуртулгазыбиле социализмниң материалдыг болгаш идеологтуг баазазын тургузуп, улус демократиязының күрүнезин тургузуп турар.

Түңнелинде Марселино Душ Сантуш Улуг Октябрьның 60 чыл ою-биле холбаштыр совет улуска изиг байырны чедирген болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының тайбыңга ыпакшылдыг политиказын ФРЕЛИМО, Мозамбиктиң чазаа болгаш чону деткиир дээрзин бүзүреткен.

Бүгү делегейниң хөгжүлдезинге ханы истерни арттырган хөй-хөй болуушкуннар-биле төөгү демдеглеттинген деп, хуралдың киржикчилериниң чылыы-биле уткааны Конгонуң Күш-ажыл партиязының Шериг комитединиң Даргазының бирги оралакчызы, партияның ажыл-чорудулгазын аайлап таарыштырары дээш харысалгалыг, Конго Улус Республиканың национал камгалал министри эш **Дени Сассу-Нгессо** чугаалаан. Ынчалзажок Октябрьның социалистиг Улуг революциязы ышкаш, бүгү кижи төрелгетенге ындыг улуг ужур-дузалыг болгаш чаагай салдарлыг болуушкунну төөгү көрбээн.

Чөптүг болгаш чечектелип турар пинтилелди тургузары дээш совет улустуң төөгүлүг демиселин улуг сонуургал-биле болгаш сагыш-сеткил каттыштырылгазы-биле хайгаарап келген конго улус силериниң партияларың, чонуларның политика, экономика, эртем болгаш техника, культура болгаш национал күрүне тургузуушкунуның талазы-биле бүдүрген үүлдериниң түңнелин үндүрген чаа Совет Конституциязга изиг байырны чедирип турар.

Бис Улуг Октябрьның Төрээн чуртунга изиг болгаш шын сеткилдиг байырын чедирип, ооң-биле холбаштыр дарлаткан улустар капитализмни дүжүр октап база кижиниң кижи дарлаар чоруктан хостуг пинтилелди тургузуп шыдаар дээрзин тодаргай чижекке бадыткаан СЭКП-ге үрүктің ханызындан бистиң революстуг өөрүн четтиришкинивисти илергейлеп турар бис деп, оратор медеглээн.

Тайбының, национал база социал хосталышкының херээнге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының киргени дег ол хире улуг салышкынны чаңгыс-даа политиктиг партия киирбээн деп, чылганнарның чылыы-биле уткааны, Израильдиң Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары эш **Менр Вильнер** бодунуң чугаазынга айытканы. Октябрь революциязының үезинден бээр бөгүнге чедир ССРЭ тайбыңныг, улустарның хамаарышпас чоруунуң, демократиялың болгаш социализмниң чөленгинин болуп турар мөңгеде дириг өөреди-дир-дир деп, оратор айытканы.

Советтер чуртунуң ёзулут демократиязы бүгү кижи төрелгетенге дириг үлегер-чижек болуп турар. Советтериниң эрге-чагыргазы — демократиялың дээди хевири-дир, ону ёзулуг чалакчызы бүгү совет улус болгаш Үндезин Хоойлуну ССРЭ-ге чугаалажын көргени болгаш хүлээп алганы тодаргай бадыткаан деп, акыдуңма партияның удуртукчузу демдеглээн.

Фашистиг дээрбечилериниң терроруна удур, демократия дээш Аргентинаның коммунистериниң, ажылчын аңгызының демиселиниң дугайын оратор чугаалаан. Ол демисел берге, ынчалза-даа бодунуң чуртунга сайзыраңгай социализмниң пинтилелин тургузуп алган совет улустуң үлегер-чижээ аргентин ажылчы чонларны ол демиселге сорук киирин турар.

Октябрь революциязы болза бүгү делегейге ужур-дузалыг төөгүүг болуушкун болур деп, чылганнарның чылыы-биле уткааны Грециниң Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары эш **Харилаос Флоракис** медеглээн. Пролетарваттың хостакчы ролю, марксизм-ленинизм болгаш пролетаржы интернационализм база-ла бүгү делегейниң чедилгези болуп турар. Грек ажылчын аңгының партиязын — Грециның Коммунистиг партиязын тургузарының чорудулгазы Октябрьның социалистиг революциязының түңнелинде дүргедээн дээрзин Грециның ажылчы чонларны утпайн турар.

Ажылчын шимчээшкининиң болгаш делегей пролетариадының улуг баштыңчызы В. И. Лениниң биске арттырган салгавыры бөгүн кажангызындан-даа артык улуг ужур-дузалыг болуп турар деп, оратор уламчылаан. Чогум-ла ол баштайгы социалистиг корабльди революцияның база контрреволюцияның шуурганнарын оттур башкарып чоруткан болгаш Совет күрүнеин үндезинле тургускан. Совет Эвилели—ол дээрге ленинчи салгавырның өлүм чок чоруунуң боттанганы-дыр. Марксизм-ленинизмни чаа байдалдарга чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаарының уран аргазын бис СЭКП-ден өөренип ап турар болгаш моон соңгаар-даа өөренип алыр апаар бис деп, ол медеглээн.

Хөй качыгдалдыг грек улус дайын айылынга удур, тайбын дээш, социал дешилге дээш демисежин турар бүгү күштериниң чөленгинжин Совет Эвилелинден көрүп турар. Тайбыңга болгаш делегейниң айыл чок чоруунга кыжаңгыны Африкан национал конгресс илергейлеп турар деп, оратор онзалан демдеглээн. Мурнуу Африканың дарлаткан болгаш мөлчүткен улузунуң национал база социал хосталышкын дээш революстуг демиселин шинтпирлин-биле калбартын чорударынга ол деткимче үнелеп четпес улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ою-биле холбаштыр Африкан национал конгресстиң белгаш Мурнуу Африканың улузунуң өмүнээзинден О. Тамбо бүгү совет кижилерге, Леонид Ильич Брежневтиң бодунга изиг байырны чедирген.

Индирде — чылганнарның чылыы-биле уткааны Мурнуу-Африкан Коммунистиг партиязының Даргазы эш **Юсуф Даду.** Октябрьның социалистиг Улуг революциязы болза кижи төрелгетенниң төөгүзүнде үениң улуг болуушкуну болур деп, ол чугаалаан. Лениннин партиязының удуртулгазы-биле, чижеглээр чүве чок демиселиби-ле революцияның тиилелгеези хандырган болгаш коммунистиг пинтилелди тургузарының үндезинин салган маадырлыг совет улуска ханы хүндүткелди илергейлеп турар бис.

Бистиң демиселивиске СЭКП-ниң, бүгү совет улустуң өөргүүп турар дүзаламчылаңнарлаткан чурттарның төлээлекчилери бедин-биле үнелеп турар. Национал айтырыг талазы-биле Лениниң өөредиги болза бистиң Компартиявыстың программазының болгаш политиказының үндезилеттинин турар фундаментизи болур деп, оратор медеглээн. Ленинчи принциптерни боттандырын чорутканы ССРЭ-де национал айтырыгны шинтпирлээр аргаы бергенин бистиң улузувус тодаргайы-биле өөрген.

Бодунуң хамаарышпас чоруу дээш дарлаткан улустарның демиселинге таарычадыг байдалды тургузуп турар делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлышкынының политиказын амыдыралга боттандырын чорутканы дээш өөрүн четтиришкинин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга оратор илереткен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга—ёзулут-ла төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкунга тураскааткан бо байырлыг хуралга чүве чугаалаар улуг алдар менээ таварышкан деп, чылганнарның чылыы-биле уткааны Профэвилеледериниң бүгү-делегей федерациязының даргазы эш **Энрико Построшно** медеглээн. Маңаа маадыр-хоорай Москвага, Совет күрүнеиниң пайысылалынга, бис Россияның пролетариадының большевиктериниң ленинчи партиязының удуртулгазы-биле болган революциязын ханы сеткил-сагыш көдүрүүшкүнүбиле сактын турар-дыр бис. Ол революция улустарны болгаш ажылчын ангының хостаарының, колониалдыг системаның буурап дүжериниң, бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң үе-чадазының, социал дешилге болгаш ажылчы чонларның массаларының чаагай чоруу дээш аңгы талазыбиле улуг тулчуушкуннарының үе-чадазының эгезин салган. Октябрь революциязы делегейниң пролетариадының медерелинге, а ындыг болганда, профэвилел шимчээшкининге улуг салдарны чедирген.

Бөгүн Совет Эвилели социализмниң еске чурттары-биле кады бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң чөленгинжи болу берген. Дарлаткан улустарның, фашизмге болгаш истеп-сүрер чоруктарга өлүрткеннериниң өмүнээзинден империализмге удур, бүгү делегейде милитаризмниң күштериниң удур демиселге оларның эп-сеткил каттыштырылгазы дээш ханы өөрүп четтиришкинин совет улуска, ооң профэвилеледериниге, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка илередип турар бис деп, оратор медеглээн. Делегейниң ийиги дайынының төөгүзүнде антифашистиг тулчуушкунуң хөөрүшге төрүттүнген бистиң Профэвилеледериниң бүгү-делегей федерациязыс моон соңгаар-даа ол-ла сорулгалар дээш эп-сеткил каттыштырылгазын хөгжүдер.

Кремльдиң Съездилер ордузунга байыр чедириишкиннери ооң-биле доозулган. Байырлыг хуралга чүве чугаалап шыдаваан делегациялар удуртукчулары Москвага болгаш чурттүң өске-даа хоорайларынга Улуг Октябрьның 60 чылынга тураскааткан байырлыг хуралынга киржип, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң кайгамчыктыг ханы уткалыг илеткелин улуг сонуургал-биле дыңнадывыс. Эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде бистиң чурттүң 60 чылдар иштинде чедишкиннерин болгаш моон соңгаар сорулгаларны тодаргайы-биле айытканын билир болгай бис. Бистиң чедишкиннеривис бо заводтан безин костүп турар-дыр. Бо дээрге республикага улуг ужур-дузалыг завод болур. Туйыбу дээрге тудутнуң хлеви дээр болгай. Тываның бүдүрүкү күштерин улам хөгжүдеринге улуг идиглиг бо заводтуң ажылдакчыларының мурнунда сорулга улуг. Опу ыян өөреним, билин алыр болгаш долу күүзүү-биле ажыглаар ужурлуг.

Эш Ч-Д. Б. Ондар чугаазының түңнелинде тудугжуларга болгаш ажылдакчыларга Улуг Октябрьның 60 чылын утküштур байыр чедирип, оларга ажыл-ишчи чедишкиннерин, хууда аас-кежиин күүзүн.

Митинг соонда заводтуң специалистери чыылганнарга завод дугайында солун тайылбырны кылып, туйыбуну канчаар бүдүрерин көргүскеннер.

Т. МОНГУШ,
«Шынның» корр.

Найыралдыг ужуражыышкын

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ноябрь 2-де Кремльге СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралынга киржиринге чедип келген делегацияларның удуртукчулары-биле: Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Бирги секретары Э. Герек-биле, Вьетнамның Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары Ле Зуан-биле, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының ТК-зының Чиңгине секретары, ГДР-ниң Күрчөвүлелиниң Даргазы Э. Хонеккер-биле, Чехословакияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи Г. Гусак-биле, Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының ТК-зының Бирги секретары Я. Кадар-биле, Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары, БУР-нуң Күрчөвүлелиниң Даргазы Т. Живков-биле, Румынияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары, РСР-ниң Президентизи Н. Чаушеску-биле, Моолдуң Араттың революстуг намының ТК-зының Бирги секретары, МАР-ның Улустуң Улуг хуралының Президиумунуң Даргазы Ю. Цеденбал-биле, Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-зының ийиги секретары, Куба Республиканың Күрчөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы, Революстуг чеписеткиг күштериниң министри Р. Кастро Рус-биле, Югославияның Коммунистер эвилелиниң ТК-зының Президиум кежигүнү, ЮСФР-ниң Президиум кежигүнү В. Бакарич-биле, Корейниң Күш-ажыл партиязының ТК-зының Политкомитединиң кежигүнү, КҮДР-ниң Төп улусчу комитединиң секретары Лим Чун Чу-биле ужурашкан.

Аңаа болган чүректің ханызындан найыралдыг беседага СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннери, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниг канддаттар, СЭКП ТК-ның секретарылары киришкен.

(СЭТА).

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ДИПЛОММАТТЫГ ТӨЛЭЭ ЧЕРЛЕРИНИҢ БАШТЫҢНАРЫН ХҮЛЭЭП АЛГАНЫ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Кремльдиң Улуг ордузунга ноябрь 3-те Москвада дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнарын хүлээп алган.

Дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн таварыштыр Леонид Ильич Брежневке болгаш бүгү совет улуска изиг байыр чедиртен.

Дипломаттыг корпустуң баштыңы, Канаданың элчини Роберт А. Д. Форд Л. И. Брежневке мынча деп чугаалаан:

Дээрги Дарга!

Москвада турар дипломаттыг корпустуң омүнээзинден бөгүн Силерге байыр чедирип чүве чугаалаар өөрүшкү меңээ таварыпты.

Делегейде эң-не чараш залдарның бирээзи Кремльдиң Георгиевск залынга эрттирип турар албанныг хүлээп алышкынынга киржири кайы-даа даштыкы кижиге улуг хүндүткел болур. Совет күрүнеиниң тургустунганының 60 чыл юбилейинниг бүдүүзүнде улуг төөгүүнү болгаш улуг эрткен үениң ыдыктыг эт-севин чыын делгээн бо залга чыглын келгенивис онза өөрүнчүү-дүр.

Соолгу алдан чылдарның, ылаңгыя бодуларның күрүнеңерниң тургустунганындан бээр 50 чылын демдеглээн үеден бээр эткен соолгу оң чылдың дургузунда совет улустуң чедип алган деңшилгезинге тодаргай доктаай бээримге, шак-үе узай бээр боор. Ол үениң дургузунда ССРЭ-ниң чедип алган деңшилгези болгаш чедишкиннери бүгүдеге билдингир, ынчангаш бистериниң политиктиг үзелдериистен хамаарылга чокка, кижи төрелгетениң тоогузунде ол хире кыска үениң дургузунда чуртуңарның чедип алган чүүлдериңерге силериниң чоргаарланып турарыңарны эки билип турар бис.

Амгы делегейде күштериниң деңзигүүрүн боттарывыска хамаарыштыр аңгы янзылыг кылдыр көрүп турар-даа болзувусса, ноябрь 2-де кылган илеткелиңерге делегейниң бүгү чурттарының аразында тайбың харылзааларны хөгжүдер политиканы боттандырарына хамаарыштыр чугаалаан сөстериңерге бистер бүгүдевис каттыжып турарывыска бүзүреп тур мен.

Бөгүн ыында чыылган дипломаттыг миссияларның бүгү баштыңнары ол сорулгаже чүткүп турар дээрзинге чизиниг турбас, ынчангаш соолгу оң чылдарның дургузунда чер бөмбүрээзинге туруп келген тайбың келир үеде-даа камгалаттынган турар дээрзинге идеген турарывыс дугайын чугаалапсымза, бо хүлээп алышкында киржип турар толээ черлериниң бүгү баштыңнарының база-ла ындыг хевирлиг бодалын илередипкен боор мен деп бодап тур мен.

Дээрги Дарга, Силериниң удуртулганарың адаа-биле Совет чурт бодунуң төөгүзүнде ийи улуг байырлалды демдеглеп эрттиргениниг бодуңар база-ла улуу-биле өөрүп турар боор Силер, ынчангаш бо эптиг арганы ажыглап алган, Силериниң бодуңарга бистиң байыр чедириишкиннивисти дамчыдарынга болгаш келир үеде чаагай күзелди илергейлээриниг өөрүп тур бис.

Силериниң кады ажылдан турар бүгү өөрүңерге, силериниң чазаңарның бүгү кежигүнериниг болгаш бүгү совет улуска боттарывыстың байырывысты чедирип тур бис.

Дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнарынга Л. И. Брежневтиң чугаалааны:

Хүндүлүг дээргилер!

Эштер!

Бо чылын бистер маңаа ийи удаа ужуражып тур бис. Москвада турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары—Силер бүгүдеге база катап байыр чедирип турарыңа өөрүп тур мен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ою-биле холбаштыр дипломаттыг корпустуң баштыңы, Канаданың элчини дээрги Форд-туң чедирген байырының чылыг сөстери дээш улуу-биле өөрүп четтирип тур бис.

Кремльге дүүн болгаш бөгүн болган байырлыг хуралга олуржуп турган боор силер. Ук хуралга совет улустуң алдан чыл дургузында чорудун келген демиселиниң болгаш күш-ажылының кол түңнелдериниң, бистиң бо хүннерги ажыл-хөрөөвистиң болгаш келир үедеги планнарывыстың дугайында чугаа чоруп турган. Ак-дуңма социализм чурттарының хамаарышпас аныык күрүнелериниң болгаш бодунуң сорулгазын тайбын, хосталга болгаш деңшилгеже угландырган бүгү кижилериниң бистиң политикавысты бедин-биле үнелээнинин херечилери болган болгай силер.

Силериниң мурнуңарга чүве чугаалап турган, бистиң политикавыстың Лениниң үезинден бээр бо хүннерге чедир долу тудуш харылзаалыг боон келгенин онзалан демдеглеседим. Ол дээрге тайбының болгаш тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның, улустар аразынга найыралдың база ниитилиг болгаш бүгү кижи төрелгетенге ындыг улуг ужур-дузалыг болгаш чаагай салдарлыг болуушкунну төөгү көрбээн.

Чөптүг болгаш чечектелип турар пинтилелди тургузары дээш совет улустуң төөгүлүг демиселин улуг сонуургал-биле болгаш сагыш-сеткил каттыштырылгазы-биле хайгаарап келген конго улус силериниң партияларың, чонуларның политика, экономика, эртем болгаш техника, культура болгаш национал күрүне тургузуушкунуның талазы-биле бүдүрген үүлдериниң түңнелин үндүрген чаа Совет Конституциязга изиг байырны чедирип турар.

Бис Улуг Октябрьның Төрээн чуртунга изиг болгаш шын сеткилдиг байырын чедирип, ооң-биле холбаштыр дарлаткан улустар капитализмни дүжүр октап база кижиниң кижи дарлаар чоруктан хостуг пинтилелди тургузуп шыдаар дээрзин тодаргай чижекке бадыткаан СЭКП-ге үрүктің ханызындан бистиң революстуг өөрүн четтиришкиннивисти илергейлеп турар бис деп, оратор медеглээн.

Тайбының, национал база социал хосталышкының херээнге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының киргени дег ол хире улуг салышкынны чаңгыс-даа политиктиг партия киирбээн деп, чылганнарның чылыы-биле уткааны, Израильдиң Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары эш **Менр Вильнер** бодунуң чугаазынга айытканы. Октябрь революциязының үезинден бээр бөгүнге чедир ССРЭ тайбыңныг, улустарның хамаарышпас чоруунуң, демократиялың болгаш социализмниң чөленгинин болуп турар мөңгеде дириг өөреди-дир-дир деп, оратор айытканы.

Советтер чуртунуң ёзулут демократиязы бүгү кижи төрелгетенге дириг үлегер-чижек болуп турар. Советтериниң эрге-чагыргазы — демократиялың дээди хевири-дир, ону ёзулуг чалакчызы бүгү совет улус болгаш Үндезин Хоойлуну ССРЭ-ге чугаалажын көргени болгаш хүлээп алганы тодаргай бадыткаан деп, акыдуңма партияның удуртукчузу демдеглээн.

Фашистиг дээрбечилериниң терроруна удур, демократия дээш Аргентинаның коммунистериниң, ажылчын аңгызының демиселиниң дугайын оратор чугаалаан. Ол демисел берге, ынчалза-даа бодунуң чуртунга сайзыраңгай социализмниң пинтилелин тургузуп алган совет улустуң үлегер-чижээ аргентин ажылчы чонларны ол демиселге сорук киирин турар.

Октябрь революциязы болза бүгү делегейге ужур-дузалыг төөгүүг болуушкун болур деп, чылганнарның чылыы-биле уткааны Грециниң Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары эш **Харилаос Флоракис** медеглээн. Пролетарваттың хостакчы ролю, марксизм-ленинизм болгаш пролетаржы интернационализм база-ла бүгү делегейниң чедилгези болуп турар. Грек ажылчын аңгының партиязын — Грециның Коммунистиг партиязын тургузарының чорудулгазы Октябрьның социалистиг революциязының түңнелинде дүргедээн дээрзин Грециның ажылчы чонларны утпайн турар.

Ажылчын шимчээшкининиң болгаш делегей пролетариадының улуг баштыңчызы В. И. Лениниң биске арттырган салгавыры бөгүн кажангызындан-даа артык улуг ужур-дузалыг болуп турар деп, оратор уламчылаан. Чогум-ла ол баштайгы социалистиг корабльди революцияның база контрреволюцияның шуурганнарын оттур башкарып чоруткан болгаш Совет күрүнеин үндезинле тургускан. Совет Эвилели—ол дээрге ленинчи салгавырның өлүм чок чоруунуң боттанганы-дыр. Марксизм-ленинизмни чаа байдалдарга чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаарының уран аргазын бис СЭКП-ден өөренип ап турар болгаш моон соңгаар-даа өөренип алыр апаар бис деп, ол медеглээн.

Хөй качыгдалдыг грек улус дайын айылынга удур, тайбын дээш, социал дешилге дээш демиселин турар бүгү күштериниң чөленгинжин Совет Эвилелинден көрүп турар. Тайбыңга болгаш делегейниң айыл чок чоруунга кыжаңгыны Африкан национал конгресс илергейлеп турар деп, оратор онзалан демдеглээн. Мурнуу Африканың дарлаткан болгаш мөлчүткен улузунуң национал база социал хосталышкын дээш революстуг демиселин шинтпирлин-биле калбартын чорударынга ол деткимче үнелеп четпес улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ою-биле холбаштыр Африкан национал конгресстиң белгаш Мурнуу Африканың улузунуң өмүнээзинден О. Тамбо бүгү совет кижилерге, Леонид Ильич Брежневтиң бодунга изиг байырны чедирген.

Индирде — чылганнарның чылыы-биле уткааны Мурнуу-Африкан Коммунистиг партиязының Даргазы эш **Юсуф Даду.** Октябрьның социалистиг Улуг революциязы болза кижи төрелгетенниң төөгүзүнде үениң улуг болуушкуну болур деп, ол чугаалаан. Лениннин партиязының удуртулгазы-биле, чижеглээр чүве чок демиселиби-ле революцияның тиилелгеези хандырган болгаш коммунистиг пинтилелди тургузарының үндезинин салган маадырлыг совет улуска ханы хүндүткелди илергейлеп турар бис.

Бистиң демиселивиске СЭКП-ниң, бүгү совет улустуң өөргүүп турар дүзаламчылаңнарлаткан чурттарның төлээлекчилери бедин-биле үнелеп турар. Национал айтырыг талазы-биле Лениниң өөредиги болза бистиң Компартиявыстың программазының болгаш политиказының үндезилеттинин турар фундаментизи болур деп, оратор медеглээн. Ленинчи принциптерни боттандырын чорутканы ССРЭ-де национал айтырыгны шинтпирлээр аргаы бергенин бистиң улузувус тодаргайы-биле өөрген.

Бодунуң хамаарышпас чоруу дээш дарлаткан улустарның демиселинге таарычадыг байдалды тургузуп турар делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлышкынының политиказын амыдыралга боттандырын чорутканы дээш өөрүн четтиришкинин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга оратор илереткен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга—ёзулут-ла төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкунга тураскааткан бо байырлыг хуралга чүве чугаалаар улуг алдар менээ таварышкан деп, ынылганнарның чылыы-биле уткааны Профэвилеледериниң бүгү-делегей федерациязының даргазы эш **Энрико Построшно** медеглээн. Маңаа маадыр-хоорай Москвага, Совет күрүнеиниң пайысылалынга, бис Россияның пролетариадының большевиктериниң ленинчи партиязының удуртулгазы-биле болган революциязын ханы сеткил-сагыш көдүрүүшкүнүбиле сактын турар-дыр бис. Ол революция улустарны болгаш ажылчын ангының хостаарының, колониалдыг системаның буурап дүжериниң, бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң үе-чадазының, социал дешилге болгаш ажылчы чонларның массаларының чаагай чоруу дээш аңгы талазыбиле улуг тулчуушкуннарының үе-чадазының эгезин салган. Октябрь революциязы делегейниң пролетариадының медерелинге, а ындыг болганда, профэвилел шимчээшкининге улуг салдарны чедирген.

Бөгүн Совет Эвилели социализмниң еске чурттары-биле ханызындан байыр чедирген. Бистер бөгүн чаа Москвадан келдивис. Аңаа чораан СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Октябрьның 60 чылынга тураскааткан байырлыг хуралынга киржип, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң кайгамчыктыг ханы уткалыг илеткелин улуг сонуургал-биле дыңнадывыс. Эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде бистиң чурттүң 60 чылдар иштинде чедишкиннерин болгаш моон соңгаар сорулгаларны тодаргайы-биле айытканын билир болгай бис. Бистиң чедишкиннеривис бо заводтан безин костүп турар-дыр. Бо дээрге республикага улуг ужур-дузалыг завод болур. Туйыбу дээрге тудутнуң хлеви дээр болгай. Тываның бүдүрүкү күштерин улам хөгжүдеринге улуг идиглиг бо заводтуң ажылдакчыларының мурнунда сорулга улуг. Опу ыян өөреним, билин алыр болгаш долу күүзүү-биле ажыглаар ужурлуг.

Эш Ч-Д. Б. Ондар чугаазының түңнелинде тудугжуларга болгаш ажылдакчыларга Улуг Октябрьның 60 чылын утküштур байыр чедирип, оларга ажыл-ишчи чедишкиннерин, хууда аас-кежиин күүзүн.

Митинг соонда заводтуң специалистери чыылганнарга завод дугайында солун тайылбырны кылып, туйыбуну канчаар бүдүрерин көргүскеннер.

Т. МОНГУШ,
«Шынның» корр.

БИРГИ ЭЭЛЧЭЭ АЖЫГЛАЛДА КИРГЕН

Дүүн Элегес-Аксы суурнуң, ында туйыбу кылыр чаа заводтуң ажылчы чоннарынга улуг байырлал болган: Элегес-Аксының керамиктиг туйыбу заводунуң бирги ээлчээн ажыглалга киирерининг байырлыг митингизи болган. СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат. СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары эш Г. Ч. Ширшин, республиканың Министрлер Чавүлелиниң даргазы эш Ч-Д. Б. Ондар, партия обкомунуң бюро кежигүннери, республиканың өске-даа удуртукчулары болгаш хей-ниитиниг төлээлекчилери киришкеннер.

Партияның Кызыл хооркомунуң бирги секретары А. Пожидаев митингиниг ажыткаш, республиканың тудугжуларының Улуг Октябрьның 60 чыл юбилейинге бо белээ, ол тоогүлүг байырлалдың бүдүүзүнде дужаатынганын онзалан демдеглээн.

Заводту хүлээп алырының күрүне комиссиязының даргазының оралакчызы Ю. Самойлюк тудут индустриязының ажылдакчыларының улуг өөрүшкүзүн илереткен. Чүге дээрге моон соңгаар республиканың чаа тудутларынга туйыбу четчир апаары магадыттынган. Завод боду амгы үениң автоматтары-биле дериттинген. Ол чылдын-на 3,5 миллион рубльдиң продукциязын бээр аргалыг. Заводка баштайгы туйыбуну хүлээлгеде айытканын ёзугаар бо чылдың ыгустүн 21-де бүдүрүп үндүрген. Амгы үеде заводтуң коллективинин, администрациязының мурнунда сорулга—ону ажылчын күжү-биле четчеэрги, кышкы үеге ажылдаарынга белеткелди күштелдирери боон турар. Завод тудуун шапкынчыдын, ону Улуг Октябрьның 60 чыл юбилейинге белек кылдыр дужаарынга партияның область комитеди, республиканың Министрлер Чөвүлели улуг дузаны чедиргениг онзалап демдеглээр ужурлуг бис. Бүдүн чартык чылдың иштинде 5 миллион рубль ажыг тудут-монтаж ажылдарын кылганы—бистиң тудугжуларывыстың улуг ажылды бүдүргениниг херечизи. Бо талазы-биле «Чер ажылдарының» тудут эргелелиниг болгаш оске-даа керээлиг - тудут организацияларының үлүү улуг. Ол мышкаш заводтуң дериг-херекселдерин болгаш автоматиказын эштээринге Иркутскиниг, Симферопольдуг, Красноярскиниг дээш оске-даа хоорайларын специалистери улуу-биле дузалаан.

—Бистиң бригадавыс Совет Эвилелинде ийи-ле дугаар бо заводту тударынга хөй ажылдарны кылганын бөгүн чугаалаары өөрүшкүлүг-дүр. Ооң-биле кады бистер Улуг Октябрьның 60 чылынга болгаш ССРЭ-ниң чаа Конституциязынга хүлээп алганынга алдар кылдыр заводтуң тудуун ноябрь чедиге чедир доозуп, ажыглалга киирер хүлээлгеге боттарывыстың үлүүвүстү айыткан турган бис. Бистер сөзүвүске ээ болганывыска база катап өөрүшкүлүг бис—деп, бригадир И. Иванова чугаалаан.

Туйыбу заводунуң мастери В. Маркелов сөс алгаш, Элегес-Аксы суурнуң чурттакчыларының болгаш заводтуң ажылчыларының-да өмүнээзинден ол заводту ында тудуп турган тургусканы дээш Коммунистиг партияга, ооң эш Л. И. Брежнев баштаан Төп Комитединге болгаш Совет чазакка кызыгаар чок өөрүп четтиргенин илереткен. Совет кижилер дугайында хүн бүрүүнүң сагыш салышкынынга харыы кылдыр заводтуң төлевилээн күүзүн үш ай бурунгаар чедип алырын ооң коллективинин хүлээнгенин дыңнаткан.

Элегес-Аксыдан ырак эвес дазырга 1972 чылда «Тыва туран» трезинин баштайгы тудугжулары келгенден бээр чаа заводтуң тудуунга барык оң миллион рубльдиң тудут-монтаж ажылдарын кылганын «Чер ажылдарының» тудут эргелелинин болгаш оске-даа керээлиг - тудут организацияларының начальниги А. Антонов чугаалаан. Бо заводту тударынга Совет Эвилелиниң 30 ажыг хоорайлары база киришкен. Бөгүн чылда-ла 20 миллион туйыбу кылыр бирги технологтуг шугумну ажыглалда киирип турар.

Заводтуң төлээлекчилериниг турасказал-дүлгүүриү ол хүлээдип берген.

Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ч-Д.Б. Ондарга сөс берген. Ол бодунуң чугаазынга СЭКП обкомунуң бюрозунуң, республиканың Дээди Совединиң Презид

Октябрьның юбилейинге

ССРЭ-ниң Харылаа министерствозу Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылынга алдар кылдыр янзы-бүрү маркаларны үндүрген.

Оларның бирээзинде «Аврора» крейсерниң хевирии болгаш чер бомбүрээн чураап, ооң бетинде хын турар факелди көргүскен. Ол болза Улуг Октябрьның чаалан алышкынарының делегейге ужурдузазын чугаалап турар. Өске маркада 1917 чылдың апрельде Финляндияны вокзалынга В. И. Ленинниң броневик кырында чүве чугаалап турарын чураап.

Кремль суургазының беш адыр кызыл сылдызын байырлал салюду болгаш ССРЭ-ниң Күрүне тугунуң фонунда чуруп көргүскен.

И. ВАКС.

ЧУРУКТА: маркаларның бирээзи.

Эзеп келгеннер

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга турааскаатган спортчу байырлал бо чылдың ноябрь 1-де Москвага болган. Аңаа бистиң республиканың мөгелери О. Дапыл, В. Араптаң, М. Бичe-оол, А. Сандан, О. Кара-Кат олар Москвага В. И. Ленин аттыг Төп стадионга тыва мөгелериң девириин хөй санныг көрүкчүлериң мурнунга бараалгаткан. Национал содаттар кеткен бистиң ол мөгелеривисте болгаш өске-даа республикаларның спортчуларын бүгү чурт телевидение дамчыштыр көрген.

Ол байырлалга киришкен бистиң төлөөлеривис Москвадан дүүн Кызылче эзеп келгеннер.

Бистиң корр.

Садыгларда кирген

Тыванын ном үндүрер черин сураглыг совет чогаалчы В. Липатовтуң «Көдээ суурнуң шагдаазы» деп, участок төлээн Фёдор Линекин дугайында тоожулар болгаш чечен чугаалар чымдызын үндүрген. Бо номну орус дылдан А. Даржай очулдурган.

Бүдүрүлгенин, тудугнуң, көдээ ажыл-агыйның, культураның мурнакчы ишчилериниң, күш-ажылдың болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочунарының дугайында Тыванын журналистериниң болгаш чогаалчыларының очерктерин «Шылгарал» деп аттыг чымды кылдыр парлаан. ном садыгларында киирип эгелээн.

Комсомолчу-апыяктарның хойку бригадазының ажыл-ижинин дугайында К. Чамыянның «Кыштагда чырык» деп чаа тоожузу авторлуг баштайгы улуг хемчээлдиг чогаалы болур.

Бо чаа номнарның чурук казаталгазын чурукчулар И. Кузнецов, Я. Чолдак багай эвес кылган.

Ном үндүрер чер бо хүнерде ССРЭ-ниң Дээди Совединин тоску чыжыны эзлчет чок чедиги сессиязынга СЭКП ТК-ның Чиргише секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң илеткелин болгаш чугааларын базы ССРЭ-ниң Конституциязын (Үндезин Хоойлузун) тускай дептерлер кылдыр тыва дылга парлап үндүрер.

О. БАИР.

ном үндүрер черниң редактору.

ТӨӨГҮНҮҢ ДИРИГ ҮНҮ

Ленинградтың он-он улуг бүдүрүлгелериниң ажылчыннары Россияның ажылчын аңгызының революстуг демиселиниң төөгүзүнге балаңбас исти арттырган. Ол бүдүрүлгелериниң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарының херечи үүлдери заводтарның музейлеринде хумагаланалдыг кадагалаттынган. Ындыг музейлериниң бирээзи — «Киров заводу» бүдүрүлге катгыжыышкынында. Ында революцияның баштыңчызы В. И. Ленинниң чурттуң ол бир улуг заводунуң ажылчыннары-биле үжен чыл дургузунда найыралдыг харылзааларының дугайында чугаалап турар ховар экспонаттарны болгаш документилерни чыткан.

1894 чылда-ла В. И. Ленин бир таныыры дүжүметти дамчыштыр ынчан Путиловтуң заводу деп адаткан турган ол заводка бар чөпшээрели алган. Владимир Ильич дунмазы-биле гады заводтуң шупту мастерскааларын колдуунда кезип, ажылчыннар-биле үр беседалашкан. Ооң аңаа чорааныныңдугайын музейниң экспонаттары херечилеп турар.

Россияга бирги революсчу организацилаңны — «Ажылчын аңгыны хостаары дээш демисел эвиделинин» Путилов заводунуң ажылчыннарын хаанныг чазакка удур демисежириңче кыйгырган хүүдүзү база мында. Хаанныг болгаш капиталдыг эрге-чагыргазы күштүг турганы-биле ол «Эвидел» чылча бастырган, а удуртукчуларын хоруглан каан болгай. Суд Ленинни Сибирьде Шушенское суурже шолүүр кылдыр шииткен.

Баштыңчы ынчан путиловчулар-биле база катап ужуражыр. Ол заводтуң ийи аныяк ажылчыны Ленинниң шолүлгени кады эрттирер эштери бооп кээр. Владимир Ильичиниң салдары-биле олар идеңкейлиг революсчулар апаар.

...1917 чылдың май. Буржуаз түр чазак делегей дайынын уламчылаарын, аңаа киржирин чарлаар. Большевиктер партиязы улус массаларны капитал-биле шиитпирлиг демиселге белеткен эгелей берген. 1917 чылын май 12-де (25-те) Путилов заводунуң девискээринге хөй мың кижи киржикчилиг митингиге В. И. Ленин чүве чугаалаан.

Он чыл болганда путиловчулар ол төөгүлүг болуушкунну келир салгалга арттырып каар деп шиитпир хүлээп алыр. Ол митингини көргүскен чурукту чурукчу И. Бродскийге дааскан, ол улуг чурукту чурукчу үш чыл чуруп келген. Чурукту доозуптарга ону районнуң чаа туткан Культура бажынынга азып каан.

Заводтуң музейинде ол дугайында документ база бар. Ол — металлистер эвилелиниң шиитпири. Ында доктаатканы: 1. «Ленин Путилов заводунда» деп чурукту хүлээп алыр. 2. Ол чурук «Кызыл путиловчу» заводтуң ажылчыннарының ончүзү болур. «Кызыл путиловчу» завод чурукту хүлээп алыр тускай бажын чок деп чүвени санап көргеш, ону Москва-Нарва районнуң Культура бажынынга районнуң бүгү бүдүрүлгелериниң ажылчыннарын чалаап, заводтуң ажылчыннарынга байырлыг байдалга хүлээтип бээр» дээн.

И. Бродскийниң ол чуруу 1937 чылда Парижке делегей делгелгезинге Гран при (дээди) шаңналды алган.

Завод музейиниң фондуларында үш мың ажыг экспонат бар. Оларның аразында Ленинниң алы-биле холбашкан экспонаттар эң-не үнелиг, эргим. Оларны шуптузун адап, саналары берге. В. И. Ленин-биле ужуражып, кады ажылдан чораан путиловчуларның фоточуруктары. Путиловчуларның баштыңчызының алы-биле алааны, тудуп турган хамаатты дайынның оттуг чылдарында тиилелгелии-биле чаалажын чорааны куяктыг поездизинин модели. Заводтуң ажылчыннарының ниити хуралы В. И. Ленинни Петроградтың губернил Чөвүлелиниң хүндүлүг кежигүү кылдыр 1922 чылдың октябрь 20-де соңгаан деп бадыткал бижик. Ол болгаш өске-даа документилер төөгүнүң дириг херечилери, үнү бооп көстүр.

Заводтуң хоочунары-биле ужуражышкынынарга аныяк ажылчыннар, школачылар кээп турар. Музейни чыл санында чурттун хөй-хөй хоорайларындан болгаш даштыкыдан мукмун кижилер кээп көөр.

Александр ТУРУНДАЕВСКИЙ.

ПМА-ның корр.

Анай-оол Сүүр-оолович Куулар кино үндүреринге сонуургалдыгларның белгүмүн удуртуп турар. Мында колдуу-ла 7—8 класстарның өөренирчилери бар. Олар амгы үеде «Украина-4» деп кинопроекторну өөренип, ооң берге эвес үрелиишкиннерин канчаар кылырын шиңгээдип алган. Хандагайты ортумак школазын доозуп тура, олар ёзулуг-ла киномеханиктер апаар дээрзинге чигзиниг чок.

ЧУРУКТА: А. С. Куулар өөренирчилери-биле эзлчеглиг кижээл үезинде.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

НОЯБРЬ 5-ТЕ

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Аас-кежиктиг чалыы пазын». Концерт.
11.30—«Литература номчулгалары». М. Горький—«Эвир дугайында ыры», «Хартыга дугайында ыры». Артистер Е. Киндинов биле Г. Фролов олар күүседир.
11.55—«Спортлото» тиражы.
12.00—«ССРЭ-ниң улустарының ырлары болгаш танцылары».

КЫЗЫЛДАН

13.00—Телефильм.
13.30—Телефильм.
13.55—19.10—Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылынга тураскаатган СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединин каттышкан байырлыг хуралы. Байырлал концерти. Республиканың чаа хогжүмүшүн театрынган дамчыдылга. Чапсарда телефильм—«Деңгергелиглерниң эвилели».

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

13.00—«Тоол аалдан келген». «Угаанныг херексеңдер». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия.
14.40—14.50—Чапсар.
14.50—«Патетиктиг ораторыа». В. Маяковскийниң сөзүнге Г. Свиридовтуң музыказы. Фильм-концерт.
15.25—«Маре шолүнде». Ленинградтан дамчыдылга.
17.00—«Спортлото» тиражы.
17.10—«Дем каттыштырылгазы». Тележурнал. Политиктиг хайгаракчы А. Каверзнев чорудар.
17.40—«Дириг амыданнар орнында».
18.40—«Мээн эргим Ада-чурттум». Уругларның чуруктарының конкурузунуң түңнелдери.
19.10—«Хоорайлар болгаш кижилер» деп болуктен «Бистиң Ленинградывыс» деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.

КЫЗЫЛДАН

19.50—Телемедээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.
20.15—РСФСР-ниң күрүнеин үрер хогжүм оркестриниң концерти.

КЫЗЫЛДАН

21.05—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

21.15—«Чөвүланның довуннууде». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 12-ги серия.
22.30—«Уе». Информастыг программа.
23.30—01.25—«Ада-чурттум алдаржыдып, ырлап тур мен!». Останкино концерт студиязындан ыры байырлалы.

Ноябрь 7-де Москваның дээринге

Ноябрьның чедиде кежээ Москваның дээринге байырлал салюдунуң 60 дазыгаашкыны диннирип үнер. Салют кылыр дөрт муң тургузулга кежээки Москваның қырынга чайынналып чырып турар сылдысыгаштарны өрү шаар адып үндүрер.

Бо салютка тускай техникадан ангыда, Ленин дагларынга дайынчы артиллерия чепсектерин тургузуптары-биле онзаланып турар. Ок чок хола-биле олардан алар. Байырлал фейерверкинин ан-чүзүнү база өскерилген. Мооң мурнунда ракета бүрүүнден чүгле чангыс өң-биле адып турган болза, ам ындыг эвес. Адыышкын бүрүүнден челәәш өңү хәәленин үнер, харын-даа чәәрби хире янзы-бүрү өңнер чайынналыр. Артиллериның даштаашкынары-биле үдеттирген өңнериң хөй янзы каттыжышкыны шынап-ла кайгамчык чараш болур.

Оттуг челәәштин тургузукчулары, биеэгизи дег, база-ла Москваның шериг округунуң дайынчылары болур. Округтун штавында Москваның бир янзы картазы бар. Салют тургузулгалары турар черлерни ында кызыл тукчугаштар-биле айтын каан. Ук тукчугаштар шупту чәәрби—Москворецкая Набережная, Октябрь шөлү, Тура халышкын шөлү, Курск вокзалы, САТБ сады... даштаашкыннарның әлчәән база таарыштырган. Олар тус бүрүде аттарлыг: «Зарница», «Юбилей», «Тиилелгенин оттары», «Өжүнхын турар сылдыстар».

Байырлал фейерверкинин баштайгы даштаашкынын шупту салют тургузулгалары хары угда кылыр, ол — «Авроранын даштаашкыны». Дээрже улуг кызыл шарлар аттыгын үне бээр. Ооң соонда олар канонаданын даштаашкыннары-биле үдеттиргеш, өжүп-хын турар кызыл салбакчыгаштар болу бээр. Шак ындыг салютту москвачылар бир-ле дугаар көөрлер.

Дайынчыларда бүгү-ле үүлдер салют эгелээринге белек. Марш эгелээрин манаан күчүлүг чүк машиналары автопаркта ботботтарынга деннештир чыскаалыскан. Олардың кузовтарында — салют тургузулгалары. Тургузулгалар база ангы-ангы: дээрже угланган миномёт үннарынга дөмейлешкек 25-тен 250 чедир үннарлыг.

Байырлал фейерверкинге киржирин ангы-ангы салгалдарның кижилерине бүзүрээн. Оларның чамдыктары чурттан эткен пазынында хөй-ле салютту көргеннер, а бир чамдыктарынга бо салют дайынчы мергежил талазы-биле баштайгы шыгалда бооп турар. Дуржулгалыг дагдыныкчы офицерлер О. В. Чубаров, В. Н. Подгорецкий, Ю. М. Карпунов олар-биле кады эн тергиин аныяк дайынчылар — алышкылар Владимир биле Виктор Трощенколар, Василий Зинченко болгаш өскелерге-даа хүндүлүг хүлээлгенин дааскан. Байырлалга белеткел үезинде шериг албанынган кезек када хосталганнар. Олар өске хүннерде, Совет Армиязын шупту дайынчылары-биле дөмей, дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиң бүгү хевирлерин эртип турганнар. Полигоннарга барып, танныыл албанын эртирип, кросска маннап, часпас аларынга өөренип турганнар.

Аңаа солдаттар Владимир биле Виктор Трощенколар ноябрь 7-де Ленин дагларында төп салют точказынга турарлар. Салют эгелээр мурнунда, ийи ызык бурунгаар, харылзаа хынаалдазы болур.

«Офицер М. И. Студенковтуң медээзи айыттынган шакта артиллеристериин наушниктеринге дынналыр келир:

— «Зенит!» «Ястреб»-тир мен! Улуг Октябрьның 60 чылынга аалдар болдурган салютту эрттирериңге белеткеникер!»

Даштаашкынның диннили чаңгыланып үнер, Москваның дээрин челәәш өңү хайынналдыр бүргей бээр.

В. СЕРОВ.

СЭТА-ның корр.

##Ийи телепрограмма

Улуг Октябрьның 60 чылының байырлалының бүдүүзүнде, бөгүнден эгелеп, Тыванын ак-көк экраннарынга ийиги телепрограмманы көргүзүп эгелээр.

Бирги кол программа-биле Москвадан дамчыдылгаларны көргүзер болгаш Тыва телевидениениң дамчыдылгаларының эвээш кезиин телекарүкчүлерге бараалгадыр. А ийиги телепрограмманы үүгле Кызылдың телестудиязы тургузар. Аңаа информастыг болгаш тематиктиг дамчыдылгаларны кылыр, уран-чечен болгаш документалдыг фильмнерни, телешиилерни болгаш концерттерни көргүзер.

Ийиги телепрограмманы 9-ку телеканал-биле чорудар. Дамчыдылга төвүнден 60 километр радиуска теледамчыдылгаларны көрүп болур.

Бистиң корр.

ШААНДА БОЛГАШ АМ

Мээн бичии оол чоруур үемде, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының ачызыбле Тывага болган национал хосталгалыг революциянын мурнунда—феодализм үезинде Тывага үүг бооп, үүг дыналып турганын утпаан мен. Феодализм үезинде Тывага шак мындыг үш хемдикчи болук турган:

Эвир, үүг үүүнден бөрт
кылган,
Эдер дүүгүр туткан.
Зөрен-манчак эштип алган,
Эрликтерим-четкерлерим
дээн
Элберенээн-самдаракнаан
хамнар.
Конга-дамбыра коңгураткан,
Хоозуп суртаал салган
Шажын-чүдүлге дээн,
Шан-кеңгирге шаалаткан
Сарыг топшуг ламалар.
Эрин-шаажы-биле
чепсегленген
Эттээр-хыйнаар, согар,
Тос эрин-биле чепсеглеңген
Торгаар-шиидер, кымчылаар,
Торгу-маннык кеткен
дүжүметтер.

Ол үеде Тывага олар тергиидеп турган. А арат чоннуң амыдырал-чуртталгазы кандыг чорааның мен база көрүп, билип чораан мен. Ядыы-самдар араттарның аразындап шак бо хемдикчилерге удур, эң ылаңгыя бай, феодал дүжүметтерге удурланып чораан, эрге-шөлээ, эки чуртталга деп чораан, ээзээргектериң холунга кирип,

Эрин-шаажыны эктанге
Эледип соорттүп алган,
Эъдин, ханып элезин
довуракче
Эге-халас төп чораан,
Эъдин, ханы эстип калган,
Элезин, довуракче сиве
берген.

Өлген соогу ойну-чикти санай берген чыдар, эрестерни мен база көрүп чораан мен. Оон бээр он-оп чылдар эртип турар-дыр.

Ам бөгүн Октябрьның социалистиг Улуг революциязының ачызы-биле мен чеден бир харымның бежен алдыының дургузувда аас-кежиктиг, магалыг бай каас чурттан чор мен. Бөгүн республика ужурдузалыг персоналдыг пенсионер бооп олур мен.

Улуг Октябрьның ачызында үжүк-бижиктиг, ат-алдарлыг артист, чогаалчы диртип, чопумга бараан бооп чор мен, чүгле мен эвес, төрөөн Тывамның бүгү чону база мен ышкаш чурттан, ажылдап, өөренип база партиялын XXV съездиниң шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш, дүн-хүн чок күжениишкиниг ажылдап турарлар.

Улуг Октябрьның алдарлыг алдан чыл оюнга уткуштур чаа театр ажыттынганына өөрүп, байырлап олурар артист кырган-дыр мен.

В. КӨК-ООЛ,

РСФСР-ниң алдарлыг, Тыва АССР-ниң улустуң артизи.

Байырлал хүннеринде каяа, чүү болурул?

НОЯБРЬ 5-ТЕ

№ 3 автотранспорт бүдүрүлгезиниң клубунга Автомобилистер хүнүнге тураскаатган кежээ. Эгелээри 16 шакта.

Кызыл партизаннарга тураскаалынга, Ада-чурттуң Улуг дайынынга амы-тынын берген дайынчыларга обелискиге хүндүскүнүң 11 шакта чечектер салыр.

В. И. Ленинге тураскаалга хүндүскүнүң 13 шакта чечектер салыр.

Политчыгылыышкын бажыңында фото-чуруктар делгелгези ажыттынган. Ол хүнүнүн-не 10 шактан эгелеп ажылдаар.

НОЯБРЬ 6-ДА

Тыванын чаа хогжүм-шии театрынга «Октябрьга ыры» деп байырлал концерти 15 шакта болур.

«Енисей» Культура бажынынга тууйбу заводунуң мурнакчыларынга тураскаатган кежээ 16 шакта эгелээр. Бо-ла Культура бажынынга 20 шакта акыяктарның дыштанылга кежээзи болур.

Парктың теннис залынга тенниске блиц-маргылдаа 11 шакта уламчылаар.

НОЯБРЬ 7-ДЕ

Тыванын чаа хогжүм-шии театрынга «Октябрьга ыры» деп байырлал концерти 19.30 шакта эгелээр.

Байырлалдың фейерверки 20 шакта болур.

ВЛКСМ обкомунуң шаңналы дээш хостуг хүреш маргылдаазы улуг спорт залынга 14 шакта эгелээр.

Шыыраага блиц-маргылдаа шыырааа клубунга 11 шакта болур.

Ча адарынга «Трудовые резервы» эки тура спорт ниитилелиниң ажык бирги чери дээш маргылдаа № 1 көдээ профессионал-техниктиг училищениң тиринге 14 шакта эгелээр.

НОЯБРЬ 8-ТЕ

Тыванын чаа хогжүм-шии театрынга «Октябрьга ыры» деп байырлал концерти 19.30 шакта болур.

«Геолог» Культура бажынынга «Оларны революцияны демиселчилери ырлажып чораан» деп лекция-концерт 13.30 шакта эгелээр. Аныяктарның дыштанылга кежээзи 20 шакта болур.

ВЛКСМ обкомунуң шаңналы дээш хостуг хүреш маргылдаазы улуг спорт залынга 10 шакта уламчылаар. Шыырааа клубунга маргылдаа 11 шакта эгелээр. Ча адарынга «Трудовые резервы» спорт ниитилелиниң бирги чери дээш маргылдаа 11 шакта уламчылаар.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

Аас-кежиктиглер

Рихард Зорге кудумчузунда теректер, хадыңнар аразында ийи ыяш бажында 14 дугаар уруглар сады турар. Чайын ол бажыңнар ногаан бүрүлер-биле бүргели бээр. Ында «№ 14 уруглар садиги» деп бижээн азып каан адреаз безин көзүлбес апаар. Бо коллективти Валентина Васильевна Сухачева удуртун турар. Ол аңаа ам 14 чыл ажыг ажылдаан.

Уруглар садының девискээринге чеде бээре, ында хамык чүве эмге-секселіг, бичии чаштарның турар корпузунга кире бээримге чылыг, чырык, арыг-силиг аажок, мында 100 бичии чаштар турар-даа болза, бичии-даа шимээн-даан чок, шыышың болду.

Валентина Васильевна-биле ужуражы бээривиске: «Кичээл чоруп тур, уруглар чурук чурап, кубиктер чыскаай салып, пластилиндеп чүвелер кылып турлар»—дей-дир. Валентина Васильевна коллективти билдилиг башкарып, эки ажылдап турар, ол эш-өөрүнге эптиг-эвилеп, бодундан-даа, өөрүнден-даа негелделиг, ооң арга-дуржулгазы-даа байлак. Коллективте ажылдап турар кижилериң шуптузунуң аажы-чаңын, ажылга хамаарылгазын ол эки билир, ооң туржук, садикте бичии чаштарның безин шуптузун бирдеп бирээ чокка эки билир.

Бистиң садикте язы-хар аайы-биле 4 болук бар: бичии, ортумак, ооң улуг болуктер бар. Бо чылын белеткел болүүн база тургускан. Бо болук-биле ажылдаары солуп-даа, харысалгалыг-даа. Моон уруглар школаже кирер болгай. Болуктүң кижиздикчилери Вера Анатольевна Иванова, Наталья Николаевна Дресвянникова олар башкы тускай эртемниг, кайызы-даа дөрт-дөрт чыл ажыл стажтыг. Бүгү сагыш-сеткилинден уругларга ынак.

Уруглар садының кижизитиригчилери бо юбилейлиг чылда Кызыл хоорайны экскурсиялап, тураскаалдыг черлерни көрүп, В. И. Ленинге тураскаалга чечектер салып, алдарлыг кижилер-биле ужуражышкынарны кылган. Амгы үеде Тывадың эткел болгаш амгы үезиниң дугайында альбомну кылып, Октябрьның 60 чылынга тураскаатканын утрениякке белеткеніп турарының дугайын Валентина Васильевна чугаалады.

Белеткел болүүнге баарыыска, музыка кичээли чоруп тур. Уруглар чыскаалдыг турупкан Октябрь дугайында ырны ырлашкан турлар. Чинге, өткүт үннерлиг чаштар ырлажырга чараш, чаптанчыы аажок болду. Кижизидикчи башкы Наталья Дресвянниковадан болуктүң дугайын чугаалап бээрин диледим.

— Уруглар-биле ажылдааргa дыка солун. Ажылга дыка сундулуглар. Чүвелер дүрүзү тударынга, чуруурунга болгаш ырлаарынга, ойнаарынга дыка ынактар. Кызыгааржы хүнүнде шериглер-биле кады утренник кылдывыс. Олар уруглар-га боттарының шериг албаныныңдугайында солун үүлдерни чугаалап берген. Ам уруглардың ынак оюну «Кызыгааржы» апарган. Уруглар оруннарын безин шериглер ышкаш эдип каарлар. Уруглар-ны школаже белеткээринге улуг кичээнгей салдынган. Төрөөн дылын өөредип, кызымак, чүткүлдүт чорукка болгаш кичээнгейлиг болурунга чаңчыктырып турар бис. Белеткел болүүнүң уругларының хөй кезин № 4 школага барып өөренир, ол школа-биле бижыг харылзаалыг бис. Ам Октябрьның Улуг байырлалында утренникке белеткенип, ыры, шүлүк, танцы өөренип, төрелдерге чалаага билеттери чуруп турар бис—деп чугаалады. Оон ыңай ол кады ажылдан турар өөрү М. Гольцованың, Е. Ефимчуктуң, М. Любошниковаың дугайында чылыг сөстерни чугаалады.

Валентина Васильевна коллективтин ажылдакчыларының, оларның ажылының дугайында база хөйү чугаалаан. Повар Е. Басиловская мында ажылдаа-ла 15 чыл чедип, уруглардың аш-чеми янзы-бүрү, амданныг болзун дээш 2к сеткилдиг, кызымак ажылдап турар. № 2 АТБ — садикти шефке алган организация, ол садикти шимен, дериириңге болгаш өске-даа талазы-биле улуг дузаны көргүзүп келген. Кандыг-даа дуза дилээрге, ол ооң ойталавас.

Бистиң чуртувуста чаштар аас-кежиктиг. Оларның келир үези, салым-чолу идегелдиг. Ооң чижээн чаңгыс бо коллективтен безин көрүп болур. Ол дээрге Улуг Октябрьның ачызы.

Ю. ЕГОШИН.

Кызыл хоорай.

Тыванын чаа хогжүм-шии театрынга

ноябрь 6-да 15.00 шакта
ноябрь 7-де 19.30 шакта
ноябрь 8-те 19.30 шакта театрның,

филармонияның артистериниң, Телевидение болгаш радио дамчыдылга комитединиң симфония оркестриниң киржилгези-биле

«ОКТЯБРЬГА ЫРЫ»

деп театрмыткан концерт болур.

Билеттерни Тыванын күрүне филармониязының төп кассазында («Найырал» кинотеатр чоогунда) болгаш театрның эрги бажыңында садып турар.

Алгаар

Бөгүн республикага аяс хүн болур. Сонгу районнарга биче хар чаар. Хаттың дургени секундада 5-10 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барыын районнарга 0-5, өскелериге 4-9 градус соок болур.

Кызылга база чагбас. Хаттың дургени секундада 5-10 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 14-16, хүндүс 3-5 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

НОЯБРЬ 5-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Хосталганын солдаттары» (3—4 сериялары) 9.30, 13.05, 16.40, 20.15 шактарда.

«ПИОНЕР»: Мультипликациялар № 50 10.00, «Тенек Иванушканың кайгамчык чүүлдү канчаар сүргени» 11.20, 13.10, 15.00, «Бөрүнүң изи-биле» 15.40, 18.40, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Туттурбас өжээн негекчилери» 15.00, 16.50, «Адмирал Ушаков» 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Эн чараш аът» 10.00, 11.30, «Ак Бим кара кулак» 13.00, 16.20, 19.40 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарларының 2-23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, улетүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут киллистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейи барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16332. Чагыг № 259.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле аргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—01310.